

॥ किङ्किणीमाला ॥

KINKINĪMĀLĀ

· *By the same author*

Bhāsakathasāra

Koundinya Prahasana

Dravidāryāsubhāṣitasaptatī

etc , etc , etc

KINKINĪMĀLĀ

(First Series)

(A collection of shorter poems)

BY

Y. MAHALINGA ŚĀSTRĪ, M.A. B.L.,
Advocate

PUBLISHED: MARCH, 1934.

Author's Copyright.

Price Rs. 2-0-0.

॥ श्रीस्तु ॥
॥ किङ्किणीमाला ॥

प्रथमो गुम्फः

लघीयसा
विचित्रविषयाणां
सप्तकाव्यानां समाहारः

श्रीमद्भरद्वाजकुलजलधिकौस्तुभ श्रीमदद्वैतविद्याचार्य चतुरधिक-
शतप्रबन्धनिर्वाहक श्रीमदप्पय्यदीक्षितेन्द्र वंशमुक्ताफलानां,
राजुशास्त्र्याख्याविरच्यत महामहोपाध्यायश्रीत्यागराज-
मखिरावानां प्रपौत्रस्य, महोपदेशक-शास्त्ररत्नाकरादि-
विरुदाश्रित पण्डितप्रकाण्डश्रीयज्ञेश्वरकविसूनोः
श्रीमन्महालिङ्गकवेः कृतिः

१९३४
॥ मूल्यं रूप्यद्वयम् ॥

PRINTED AT
THE MADRAS LAW JOURNAL PRESS
MYLAPORE MADRAS

CONTENTS.

Foreword	ix—x
किङ्किणीमालायां काव्यानुक्रमसूची	xi—xiv
अर्पणम्	1
मद्वल्लम्	2
किङ्किणीमाला	3—102
Appendix A: Poems which are Translations	iii
" B: A note on the Song poems	iv—vi
" C Particulars of contributions by Patrons	vii
, D List of other works to be published next	viii

FOREWORD

In November 1931, it occurred to me that I might collect together my Shorter Poems—variously scattered—into one volume of presentable size. When I set myself to the task, I found that there were too many answering to the description. I have therefore, selected the more essentially lyrical ones from among them in order to form the First Series of the *Kīṅkīṇī-Mālā*. The poems included in this collection bear several dates ranging from 1918 to 1933.

I owe the publication of this volume to the kind help rendered by His Holiness the Jagadguru of the Kāmakōṭipīṭha and the following esteemed gentlemen:- (1) M. R. Ry. K. S. Nārāyaṇasvāmi Aiyar Aṅḡ, Mīrāsḡdār, Mudikondāṅ; (2) M. R. Ry., K. V. Rāmasvāmi Aiyar Aṅḡ, Advocate, Madura; (3) M. R. Ry. K. S. Rāmasvāmi Śāstrī Aṅḡ, Retired District Judge, Madras; (4) M. R. Ry. R. Kṛṣṇasvāmi Śāstrī Aṅḡ, Sub-Registrar, Tanjore. (5) M. R. Ry. A. Sāmbamūrtī Aiyar, Aṅḡ, Retired Judge, Kālatī; and (6) M. R. Ry. R. Nārāyaṇasvāmi Aiyar Aṅḡ, Proprietor, M. L. J. Press, Mylapore. Particulars of their contributions are given in Appendix C.

It is my fervent hope that the *Kṛṣṇa-mālā*, having once stepped into light, will plead before a sympathetic and enlightened public for the speedy release of "her sisters" still under lock and key. In furtherance of this object, I beg to announce that every purchaser of the *Kṛṣṇa-mālā* will be contributing to a *fund*, to be called the *Kṛṣṇa-mālā-mudra*, which I mean setting apart for the publication of a few more works of mine mentioned in Appendix D.

In Appendix A, mention is made of Poems which are Translations. Appendix B is a note on the Song-poems.

I take this opportunity to express my sincere feelings of gratitude to Brahmaśrī S. K. Padmanābha Śāstrī, and Brahmaśrī C. Śāṅkararāma Śāstrī for having assisted me in reading through the proofs for the press, and to Brahmaśrī Mahāmahopādhyāya Professor S. Kuppasvāmī Śāstrī, for having offered several valuable suggestions over the final proofs.

3. Mādhavapuram, }
Mylapore, Madras. }
28th January, 1934. } Y. MAHĀLINGA ŚĀSTRĪ.

॥ किङ्किणीमालायां काव्यानुक्रमसूची ॥

विषयः	पृष्ठम्
अर्पणम् ।	१
मङ्गलम् ।	२

I

गणेशगीतम् ।	३
पण्मुग्धभूषणम् ।	४—५
शिवपञ्चचामरम् ।	६
शिवनमस्कारः ।	६
शिवगीतम् ।	७
शम्भुस्तुतिः ।	८
शारदागीतम् ।	९
जन्मभूमिप्रशस्तिः ।	१०

II

नायिकाप्रणयः ।	११—१२
सज्जिकाविप्रलम्भः ।	१३—१६
मारतूष्णरिः ।	१७—२१
जलदमालिनी ।	२२—२३
प्रेयसीस्मृतिः ।	२४—२५

विषय	पृष्ठम्
विरहिवैकुण्ठ्यम् ।	२६
राघवविलाप ।	२७-२९

III

कृष्णलीलागीतम् ।	३०
स्थाणुपरिदेवनम् ।	३१-३४

IV

आकाशतारा ।	३५-३६
प्रभातवेला ।	३७
जलदागम ।	३८-३९
अम्बुवाह ।	४०-४३

V

कोकिलगीतम् ।	४४-४५
सुवर्णपञ्जरम् ।	४६-४८
चन्द्रोपरागपञ्चकम् ।	४९-५०
पेचकपञ्चकम् ।	५१-५२
कीचकपञ्चकम् ।	५३-५४
पल्लवपञ्चकम् ।	५५-५६
पन्नगपञ्चकम् ।	५७-५८
शुकुटपञ्चकम् ।	५९-६०

विषयः

पृष्ठम्

VI

ययोऽधिरोहनिश्रेणिका ।

६१-६२

जीवयात्रा ।

६३

जीवनजुगुप्सा ।

६३

आतोपदेशः ।

६४

ज्ञानसेनस्य लेखः ।

६५-६६

शूतकरनिर्वेदः ।

६७-७०

साक्षात्कारपञ्चकम् ।

७१-७२

VII

रामायणमहमहाष्टप्रासस्तवः ।

७३-७८

VIII

आचार्यपञ्चरत्नम् ।

७९-८०

ग्रन्थसमुच्चयपञ्चकम् ।

८१-८२

कालिदासप्रशस्तिः ।

८३-८५

जार्जपञ्चकम् ।

८६-८७

IX

नानिकापञ्चकम् ।

८८-८९

कौण्टिन्यगीतम् ।

८९

विषयः

पृष्ठम्

X

सुभाषितानि ।

९०-९६

कविहृदयम् । (१)

९७-९८

(२)

९९-१००

(३)

१०१

(४)

१०२

॥ अर्पणम् ॥

उपहितमञ्जुलघोषां
चरणाक्षदमस्यचापलेन्नेषाम् ।
बद्धीकरोतु कृपया
राजनटः किङ्किणीमालाम् ॥

ॐ

वन्दे दन्तिमुखं कुमारममराधीशं दिगीशानपि
ब्रह्माणं हरिमीश्वरं श्रियमिलां वागीश्वरीमीश्वरीम् ।
वन्दे नन्दनपादपान् सुरगवीं वन्दे च मन्दाकिनी-
मिन्दुं चाप्यरविन्दवन्धुमितरच्चक्रं च तज्ज्योतिषाम् ॥

॥ किङ्किणीमाला ॥

— ० —

॥ गणेशगीतम् ॥

- जय भूधर-भुजनायक-तनया प्रिय-सूनो ।
गण-नायक, सुर-दायक, धृत-भोदक, देव ॥ १ ॥
- अघ-शोषण, शशि-भूषण, नत पोषण, दोने ।
धरुणा-भयमयि पातय मायि दीक्षणमीश ॥ २ ॥
- प्रणवात्मक, तिमिरापह, गज-वत्स, गणेश ।
गुरु महाब्रह्मव मामति-मदु-विह्वलमोश ॥ ३ ॥
- त्रिपुरान्तक-यदुनन्दित-निजयिष्मन्, धीर ।
निगिलार्पित, निरुपद्रव फलदान पुरीष ॥ ४ ॥
- दृढिष्ठागैल मुग्धमां मम परवीं गुरु सिद्धे ।
शमदागिरि-दुष्टिणानि य इषया मननाय ॥ ५ ॥

॥ पण्मुखभूषणम् ॥

सुरान्नेतुमाजौ विनेतुं च दैत्यान्
 परां ज्ञानकाष्ठामुपारोढुमारात् ।
 महाशौर्यसौन्दर्यसीमान्तयोगं
 प्रमातुं किमाधाद्भवस्त्वत्सिस्तृक्षाम् ॥ १ ॥

वपुः सुन्दरं ते घनप्रेमचञ्च-
 द्भवानीदृगालीढमुद्दिश्य मन्ये ।
 कुमारं विदुस्त्वां यतः कुत्सितोऽभूत्
 स मारस्त्वदाविर्भवादेव लोके ॥ २ ॥

पिता तेऽधुनापि ध्रुवं मारवैरी
 पुरस्ताद्विरागात्मनां ह्येष दृष्टः ।
 परं तु स्मरं नो दहत्येष भूय-
 स्त्वदाकारलेशानुकारानुकम्प्यम् ॥ ३ ॥

जगद्वन्द्वयोरादिपित्रोः सुतं त्वां
 कुमाराह्वया लालयन्ति स्म सन्तः ।
 हरन् भिल्लकन्यां वसन्नद्रिष्टङ्गे
 गुरुन् शिक्षयन्नस्यतो दुर्महस्त्वम् ॥ ४ ॥

विष्टुत्तं नतं व्यस्तमुत्तानितं वा
 बहैकैकमास्यं परोक्षं च या मे ।
 विभो पण्मुखोऽसि प्रसदिह दिष्ट्या
 ममानुग्रहायैकमस्त्येव वक्तुम् ॥ ५ ॥

मुजद्गप्रयातं निरीक्ष्यानुपाये-
 ह्यं ते मयूरो बहन्नेत्र च त्वाम् ।
 शृपाद्रो यदि त्वं न मे समिपस्ते
 विकर्षामि पद्मौपयाहप्रभावान् ॥ ६ ॥

यथा ते पित्रैव प्रपञ्चस्य क्षत्रो
 यथा ते जनन्येष माता प्रिलोक्याः ।
 तथैवासि च त्वं कुमारः स्वपित्रोः
 कुमारः समस्तेऽपि लोके प्रतीतः ॥ ७ ॥

अपद्रौघभेदी मनोनीलकण्ठो-
 पपाप्मापिरुदो गुह त्वं मम स्याः ।
 क्षमाभूतसमुत्पन्नशृङ्गप्रविष्टो
 जगज्जानदाण मयेयं ह्यनेन ॥ ८ ॥

॥ शिवपञ्चचामरम् ॥

भावयामि सदाशिवं नव-यामिनीशकलाधरं
 पिञ्जराभ-कपर्दकानन-नष्टजडुसुतारयम् ।
 भूषणायितसर्पकृतकृति-लुप्तभस्मविलेपनं
 कृत्तिवाससमम्बिकासखमानतं सुरराजिभिः ॥

॥ शिवनमस्कारः ॥

सर्वमङ्गलात्मकं नमामि चन्द्रशेखरम् ।
 शासितपुरत्रयं नमामि मेरुकार्मुकम् ॥ १ ॥
 वीतरागिणं नमामि विश्वसृष्टिकारणम् ।
 ज्ञानभास्वरं नमामि योगिलोकभावितम् ॥ २ ॥
 भोगिभूषणं नमामि भूतिभासिताकृतिम् ।
 नीललोहितं नमामि कालदर्पशातनम् ॥ ३ ॥
 कालकूटपायिनं नमामि फाललोचनम् ।
 लोकशंकरं नमामि नाकवासिसेवितम् ॥ ४ ॥
 स्वर्धुनीधरं नमामि सर्वबन्धनच्छिदम् ।
 शङ्करं महेश्वरं नमामि पार्वतीसखम् ॥ ५ ॥

॥ शिवगीतम् ॥

नीलकण्ठर देव, नमो नमो,
 चालचन्द्रिरमौले, नमो, नमो,
 लीलया जितकाल, नमो नमो—हर शम्भो ॥ १ ॥

कामिनीकलितार्ध, कृपानिधे,
 मामिहोद्धर शूलिन्, भवाम्बुधेः,
 स्वामिनः शरणं ते, पदाम्बुजम्—अवलम्बे ॥ २ ॥

मूर्तिभासितमूर्ते, शटाकुटी-
 पातिजहुसुतात्मः-कणोत्कर,
 भीतिदोरगभूषा-कुतूहलिन्—जगदीश ॥ ३ ॥

नन्दिवन्दितपाद, गुहप्रिय,
 तुन्दिलान्यकिशोरा-श्रितोत्सङ्ग,
 मन्दिरकृतकैला-समूधर—परमात्मन् ॥ ४ ॥

शिल्पभूतसमस्त-प्रपञ्चसं-
 कल्पकल्पितभद्र, सदाशिव,
 कल्पसंघविरुद्ध, विभीषण—कलये त्वाम् ॥ ५ ॥

॥ शम्भुस्तुतिः ॥

माधयमघवत्कमलभवादिनिलिम्पविनम्य, विभो ;
शिखिजललानिलधरणितरणिविधु-
होतृमयाङ्ग, प्रमितचराचर ;—॥

जगज्जनिस्थितिक्षयस्वतन्त्र,
अनादिवाङ्मयगुहाशय-सनातनमृगेन्द्र,
मां पाहि पाहि कृपणोऽस्मि पार्वतीपते,
महेश्वर, गङ्गाधर, पुरहर, शम्भो ;—॥

॥ शारदागीतम् ॥

विद्यानाथे, चतुर्मुखायै,

कणितविपश्चीके, वरदे—शारदे ॥ १ ॥

ज्योत्स्नाधवले, निर्मले, याणि,

कलय सुदीप्रां मे धिपणाम्—शारदे ॥ २ ॥

सुरगणवन्दितचरणसरोजे,

वितर गिरं मह्यं मधुराम्—शारदे ॥ ३ ॥

गानलोले, सुस्मितवदने,

फलमृदुलालापे, रक्षिणे—शारदे ॥ ४ ॥

नादप्रदा सर्वस्वमूर्ते,

फुल मयि करुणामयि सरले—शारदे ॥ ५ ॥

॥ जन्ममूमिप्रशस्तिः ॥

- जय मातः पुण्यतीर्थैः—परिपूतभव्यदेहे ।
 कबलितकल्मषौघै—भवपङ्कदूषितानाम् ॥ १ ॥
- फलनम्रपृक्षपाली—पुलकितसर्वगात्रे ।
 शरादिन्दुमन्दहास—स्फुरितसौभाग्योत्कर्षे ॥ २ ॥
- प्रियसत्यपद्मवाचं—मुनिलोकाञ्चितोत्सङ्गाम् ।
 महनीयां पुण्यकीर्तिं—जननि त्वामानतोऽस्मि ॥ ३ ॥
- कलसूक्तिमञ्जुलास्यै—स्तव पुत्रैः कामरूपे ।
 कणितविपश्चीनादै—मधुरसङ्गीतस्तुते ॥ ४ ॥
- सुरभिलतोयवातैः—कुसुमितारण्यलक्ष्म्या ।
 ननु लक्ष्यसे त्वमुर्व्या—मतुले भारतदेवि ॥ ५ ॥
- निवसन्ति सर्वे देवा—स्त्वयि मातः शक्तिरूपे ।
 त्वदपाङ्गपातभाजां—किमसाध्यं त्रैलोक्येऽपि ॥ ६ ॥
- त्वयि शक्तिर्दोषो नस्त्वं—तव पादाम्भोजे भक्तिः ।
 भवतीतो ज्ञानोदयोतो—दयया ते मङ्गलानि ॥ ७ ॥

॥ नायिकाप्रणयः ॥

प्रणयवशामिमां
दयित, मामपाङ्गय ।
सदृशं ते दयावतो
मयि नाथाभ्युपेक्षा ॥ १ ॥

शरदिन्दुशुचिस्मित-
सुन्दर, प्रसीद मे ।
सकृदपि कृतमन्तुं
नात्मानं विजाने ॥ २ ॥

चरणानुपघेहि
करवाणि सुरामर्दम् ।
मधुमिव यनाली त्वां
नन्दामि समुपेता ॥ ३ ॥

फलमशुस्वनां घीणां
पणयामि श्रुतिसुगन्ताम् ।
जयदेवसरस्वतीं
गायामि रसयतीम् ॥ ४ ॥

पवमानः सुखशीतः
 प्रवहति प्राणनाथ ।
 अनुरञ्जयति सद्यो
 विधुरेप निशामुखम् ॥ ५ ॥

विहगा धृतामोदाः
 फूजन्ति सरोवरे ।
 विहरन्ति ज्योत्स्नायां
 स्मयमाना दिशः सर्वाः ॥ ६ ॥

चन्दनमनुलिम्पा-
 म्युरसि ते सकर्पूरम् ।
 महत्तामिमां घीर्ढौ
 प्राणेशानुमन्यस्व ॥ ७ ॥

॥ सज्जिकाविप्रलम्भः ॥

सौभाग्यस्य किमन्तरायगरिमा रुन्धे भवन्तं दृढं
 किंस्वित् खण्डनमूढया निगदितं कुत्राप्यनहं मया ।
 व्यापारैः किमुत प्रबन्धबहुलैर्व्याक्षेपतो मन्दिमा
 प्रेमोन्नीतमनादरं च भवतः साञ्चिन्त्य रेदो मम ॥

व्यङ्ग्यप्रधानतां ते जानत्यपि संसृतोरुसंकल्पा ।
 आकण्ठतो निषेधात्त दृढं प्रत्येमि वैरस्यम् ॥ २ ॥

दशशतसहस्रचारं
 सशपथमभिधाय सायमागमनम् ।
 नवेक्षसे प्रतिष्ठां
 अद्द ! पुनः सप्रतीक्षादम् ॥ ३ ॥

न तथा स्वजनविरोधे
 न तथा दूरादुदन्तविच्छेदे ।
 न तथा क्रीडाभङ्गे
 प्रतीक्षया वे यथा स्थिरे ॥ ४ ॥

गह्वरकाष्ठिनि पतति
 घुट्पति पर्णे भुक्ते जनालापे ।
 पदशब्दमनुनिमाना
 सायं सायं समुदीक्षे ॥ ५ ॥

चटुभिर्विनोदपटुभिः

शपथैर्व्यपदेशसाहसैर्बहुभिः ।

पुरतः प्रत्ययनीयः

पश्चाज्ज्ञातोऽसि विप्रलम्भेन ॥ ६ ॥

द्वारनिरीक्षणदिक्षां

श्वसतीमुग्रं रुपा च दष्टोष्ठाम् ।

भामनुमाय परोक्षे

निर्दय नूनं हसन्नास्ते ॥ ७ ॥

भङ्क्ता सङ्गरशतमपि

न लज्जसे त्वं पुनः प्रतिज्ञातुम् ।

चलशतमहमपि दृष्ट्वा

न पुनस्त्वय्यर्थिनी लज्जे ॥ ८ ॥

चिन्तायासानुशय-

प्रकोपसंरम्भसंशयक्षुभितम् ।

न ददाल्यनुभवितुं मे

चेतो दिवसान्तसौभाग्यम् ॥ ९ ॥

अयमस्ताचललम्प्या

प्रतिसंहरते यथा यथा तापम् ।

स्यदधीना पृत्तिर्मे

मनसस्तु तथा तथा विवर्धयति ॥ १० ॥

अनलसप्तो भरुदिति य-

होके दृष्टं वदसित निरवयम् ।

मन्दोऽपि मातरिश्वा

दीपयते हृच्छयानलं किल मे ॥ ११ ॥

सौभाग्यवारिवाहं

त्वत्कदनं यं स्मरं तदाजानाम् ।

अथ प्रतीपकरणा-

द्वैमि तं भूरिभूरि पातकिनम् ॥ १२ ॥

निष्करुणो मयि मदन-

स्त्वं सावद्विप्रलम्भनिष्णातः ।

किं प्रतिकुर्वे संप्रति

भिनशि मदनं न घेदनोऽसौ ॥ १३ ॥

फमनीयस्त्वमहापः

प्रेम्णा दैन्येन साहसैरापि वा ।

हृच्छय एव विकर्ता

यं यत नासादयामि विधिद्वयम् ॥ १४ ॥

प्रेमभरं त्वयि विमुग्धे

दुःखार्थयानुषङ्गामि ।

परुषाः पुरुषा होके

प्रायो जानन्ति योषिषां नार्तिम् ॥ १५ ॥

कालः कियान् सुभोग्य-

स्तस्मिन्नप्यवसरः कियान् घटते ।

तत्रापि विप्रलम्भो

यदि भो रतिवैरिभिर्विजितम् ॥ १६ ॥

अवतंसयति कलार्पं

ताराणां शर्वरी पुरतः ।

रमणप्रतीक्षयेयं

तामाशां रण्डिता तु विशृणोति ॥ १७ ॥

सर्वस्मादवलुमाः

श्रुतिदृक्स्पर्शादिवृत्तयो हृदये ।

शून्ये विभावयन्ति

त्वामेवाशेषपूरणं पुरुषम् ॥ १८ ॥

अधिगत्य विरललभ्यं

त्वयि नाथ प्रेमयोगसाम्राज्यम् ।

त्वद्विरहोष्मविलीनं

चेतस्तूर्णं विनिष्पतति ॥ १९ ॥

नैतद्विस्मरणं च नाम तव भोः स्थायी किलासौ रसः

स्मृत्वा नायमनादरो मयि तव प्रेमा यदन्यादृशः ।

अप्यप्रस्तुतमानुहृत्यमुपदर्श्याशां वितत्याधिकं

सिद्धिं किन्तु विदूरयन् मम विधिः प्राणैः परिक्रीडते

॥ मारतूणीरः ॥

संहृत्य लोचनमनीषदुर्दीर्घराग-

संकेतनिर्गुणमपेत्य पुरः पुरोऽपि ।

संयम्य भावपिशुनान्यरिलेद्वितानि

माध्यस्थ्यमिच्छसि घटात् कुशला किल त्वम् ॥ १ ॥

दूरे रतव्यतिकरोऽस्त्रधरोपदेशो

मा भून्मनामपि मनोभवपारतन्त्र्यम् ।

सौहार्दमात्रपिशुनैककटाक्षपात-

कल्याणपात्रमपि नाभवमभ्युजाक्षि ॥ २ ॥

कामं सयाम्त्वमुलभो रत्नसि प्रसन्नः

कामं ममास्तु मदनः कदनो नितान्तम् ।

आयिष्यिद्येत् यदि विशिदुपान्तलोल-

लीलायलोकमुपलः सदमाशि धन्यः ॥ ३ ॥

आयिर्भवंस्त्वदभिसन्ध्यनपेक्ष एव

प्रत्युद्भू पुरसनेपुरमावुषमम् ।

त्वदृष्टिर्कोजमार्जयोष्टिमहो अभिन्दन्

रोपाग्निर्ददति मां दृष्टि शल्पमूषः ॥ ४ ॥

बाढं कठोरहृदया भुवि पङ्कजाक्षयो
 यत्पारयामं इति रुढदृढावलेपाः ।
 संमोहयन्ति मदयन्त्युपदर्श्य केली-
 व्यग्राः परं परिचयं विनिवारयन्ति ॥ ५ ॥

वाचो न चोचितपथव्यभिचारशीला
 दृष्टिस्तु भौगध्यविमला नियतप्रचारा ।
 कामात्मनां तदिदमुत्थितमुत्थितं नः
 शङ्काकुलं शिथिलतामुपयाति चेतः ॥ ६ ॥

संमोहनं सृजति यस्तु यदि प्रशस्तं
 तत्कल्पयत्यलघुलभ्यमथाप्यलभ्यम् ।
 व्यर्थप्रलोभनकदर्थनकं वितन्वन्
 रम्येण हन्त मृदुनापि निहन्ति वेधाः ॥ ७ ॥

क्षिपसि मम समार्थि कार्यजातेष्वजस्रं
 विषटयसि च निद्रां तापमुन्नीय रात्रौ ।
 प्रययसि विपुलं मे ज्ञातः स्वप्नजालं
 विहरसि च विचित्रं मत्कसङ्कल्पमोषे ॥ ८ ॥

चिन्तास्वप्ने जागरस्वप्नकाले

निद्रास्वप्ने नित्यमप्रे भवन्ती ।

लीलालोलैर्ललयित्वा विलासैः

साक्षाद्दृष्ट्वा सत्वरं किं प्रयासि ॥ ९ ॥

त्वदालापश्रुत्याः श्रुतिरपरतो मोघविषया

पुरश्चिन्ताचक्षुस्त्वदनुकृतिमुत्थाप्य रमते ।

मनः सङ्कल्प्योद्यैः परिचयरसान् कापि मुखितं

दृठान्मे पद्मेपुप्रभवमदमूर्छां प्रभवति ॥ १० ॥

अपाङ्गस्ते नीलः स्मितमत्तिसितं कैश्यमासितं

कपोलः मौयर्णश्रुतिरधरायिम्योऽरुणरुचिः ।

प्रिभङ्गं ते मध्ये प्रतनु य यपुः शम्यररेपो-

र्धनुः सज्जं मन्ये सगुपादितनानासुमशरम् ॥ ११ ॥

सद्योविजिघ्रितयत्नदपाङ्गपात-

शुश्रूणत्पुटौ वियस्तां मन किं प्रयामि ।

विष्टभ्यते करणमस्ति गनःप्रमोषः

कोऽपि जरः प्रसरति प्रपद्योऽङ्गनङ्गम् ॥ १२ ॥

आवेपते मम परिभ्रमति प्रमोह-

प्रक्षोभविह्वलमयि त्रसदेणनेत्रे ।

गात्रं, प्रसह्य हृदयं त्वयि निर्हरन्त्यां

लीलावलोकयद्विशीपयिकोद्गृहीतम् ॥ १३ ॥

एते नु चित्तदलना असिपुत्रिकाः, कि-

मेतेऽन्तर्कायितमनोभवहस्तपाराः ।

एते स्मरानलविनिष्पतिता नु धूमा

एते विपाकवदना मदनेषवो नु ॥ १४ ॥

इन्दीवरं मदनपञ्चशरीधुरीणं

स्त्रीणां विदुर्नयनपातमिपात् प्रवृत्तम् ।

फालेन तन्न्य फियता घत पञ्चधाणी

वाणीकृतैर्जगति खेलति कृष्णसर्पः ॥ १५ ॥

त्रस्तं वयाक्षि वपुरत्र तु वेपते मे

लज्जायुणोति मयसीं जहिमा समान्तः ।

मुग्धा त्यमस्यद्दह नश्यति चेतना मे

हेतुं स्मरस्त्ययि फलं मायि च व्यनक्ति ॥ १६ ॥

कर्णोपकण्ठविरलप्रतनूपसर्प-

द्रोमावलीपरिकरं निकषा कपोलम् ।

नक्तं सुमेरुवटखड्गमृगप्रकाश-

तादृक्चक्षुस्तव मुखं हरते मनो मे ॥ १७ ॥

मत्तोऽस्मि गाङ्गेयकनकपोल-

मूलस्फुरत्कुण्डलदीप्तिना ते ।

साचिस्थितेन स्तम्भमूर्धजालि-

प्राग्भारदृश्यांसमलेन तन्निव ॥ १८ ॥

यत्राक्षिकोणमिलनेऽप्यपयतिताक्षी

भिन्ते मनोरयदातं भवती प्रतीपा ।

सत्र प्रयातकदलीपकितां वनुं ते

तन्निव क्षणे वरलितामिव भाषयामि ॥ १९ ॥

स्यामुदितन् सुममयीमिव गन्धसार-

सारीमिव शुविहारीमिव, सौष्ठवानाम् ।

समेतभूमिमिव, माभिनि, चातुर्यार्ता

केलीषनीमिव रमे हृदयं प्रविष्टान् ॥ २० ॥

॥ जलदमालिनी ॥

कालजलधरमालिकया निशि
चन्द्रे मुकुलिते ।
नीलनिवसनमादधती धुरि
केयं सुवदना ॥ १ ॥

वाति परिमलवाहिनि सारस-
वाते शिशिरिते ।
याति निवसनभङ्गिषु शेषर-
मालां पिदधती ॥ २ ॥

ष्वापि निमृत्कुलायनिपातिनि
मूके द्विजकुले ।
ध्यापिमणिगणशिक्षितसाध्वस-
सन्दिग्धगमना ॥ ३ ॥

पादपरिचलपणविलङ्घन-
पयाकुलपदा ।
भोदनिपतितमृद्गनियारण-
नृत्तत्करयुगा ॥ ४ ॥

वारिधरपरिवेष्टदिरम्मद-
रेखाविदलिते ।

भूरितमसि निशीथे विगलित-
विद्युद्विलसिता ॥ ५ ॥

स्थूलजलकणवर्षिणि गर्जति
मेघे प्रचकिता ।

लोलविवशदगञ्जलताडित-
वीर्यीपरिसरा ॥ ६ ॥

गर्ज जलधर, गर्जति च त्वयि
जीयान्मृगदृशाम् ।

जर्जरहृदयकामिजनामय-
दानप्रसदनम् ॥ ७ ॥

॥ प्रेयसीस्मृतिः ॥

भागधेयविरहादनाहतः

पुंभिरव्यतिकरः पराभवम् ।

संस्मरन् रहसि लज्जया घृतः

प्रार्थनाव्ययभरैर्यदाभवम् ॥ १ ॥

देवतेषु विमुखेषु दुःखितः

स्वेन च स्वमवकुत्सयन् क्षितौ ।

सस्पृहं सुकृतिनां समाहितः

संपदि प्रणयिषु शुभो धृत्वो ॥ २ ॥

कस्यचित् किल फलासु कौशलं

जृम्भणान्यभिलपन् परस्य या ।

यत् स्थित तदवधारयन्नल

ताम्यदुत्कटदयो निरुत्सवः ॥ ३ ॥

त्वद्गतामयि तदा यदृष्टया

द्रागगाहिपि मुषामयीं स्मृतिम् ॥ ४ ॥

तत्क्षणान्मम मनो दिनोदया-
 मोदमुग्धकलकण्ठपद्मतिम् ।
 संश्रितं किमपि गातुमुच्चै-
 रत्यलङ्घयदुपांशु वेदनाम् ॥ ५ ॥

चर्व्यमाणमधुरां त्यजामि कैः
 प्रेयसीस्मृतिविकल्पकल्पनाम् ।
 भूभृतामपि सवाजिवारणैः
 संपदां समुदयैरकारणैः ॥ ६ ॥

॥ विरद्वैकुण्ठ्यम् ॥

मयि पश्य विशीर्णपर्णराशेः

परिणामं विरताण्डजोत्सवस्य ।

शिशिरप्रचयोजितज्वरार्ति-

प्रभवोद्वेगजुषो महोरुहस्य ॥ १ ॥

अपि वा दिवसात्ययप्ररोह-

न्नवसन्ध्यामहसो दिशि प्रतीच्याम् ।

अचिरादवलुप्यमानताया-

स्तुलनां मुद्रणशीलया रजन्या ॥ २ ॥

विकृतिं मयि तामुतेन्धनस्य

ज्वलदुत्तुङ्गशिरिप्रदीप्तमूर्तेः ।

अमुनैव च भस्ममात्रशेषा-

मुपनीतस्य दशमसहस्रधाम्ना ॥ ३ ॥

अयि मामवलोक्य तत्त्वतः

करुणामर्हसि कर्तुमञ्जसा ॥ ४ ॥

॥ राघवविलापः ॥

हा प्रेयसि राममपाङ्गय मा-
मवनिसुते ते प्रणयवशम् ।
क्वचन विलीना कुहनारेत्या
पापं शङ्के तव कठिने ॥ १ ॥

यजनभवे ते पावनचरिते
प्रणयमये मय्यपि सदृशम् ।
रामे दुःखायैवोत्सृष्टे
दग्धोऽप्येवं न विदीर्ये ॥ २ ॥

दयिते मयि ते क्व गिरस्तरला
निर्दयतेयं क्व च भीरु ।
अपि नामास्त्रं नयनसुखं मे
ध्रियसे जानकि हा दयिते ॥ ३ ॥

मुपितोऽस्म्यहह प्रसरत्यान्ध्र्यं
विगतालम्बो निपतामि ।
क्षुभ्यति चेतो मुह्यत्यात्मा
जीवय मामयि मुग्धमुखि ॥ ४ ॥

कियदिव हसितं कियदुपमुक्तं
 कियदिव मुप्तं रहसि तया ।
 कियदुक्तं वा हतरामेण
 क्षमसे तन्मम न खलु विधे ॥ ५ ॥

अद्योन्मिषितं यौवनतरुणा
 मुकुलोऽप्यमुना नेह गृहीतः ।
 किमिव पदं हा दाम्पत्यं नौ
 पौरुषदर्शनविधये ते ॥ ६ ॥

लतिके दर्शय चारुविलासान्
 फलहंसाश्रय गतिमलसाम् ।
 ज्योत्स्नामुल्लासय चन्द्र न सा
 पुनरपि कर्पति वः कीर्तिम् ॥ ७ ॥

कुवलयनयने हा मृदुहसने
 मय्युत्कूलप्रेमभरे ।
 जीर्णारण्यं जगदिदमखिलं
 व्यस्तानन्दो रामस्ते ॥ ८ ॥

शिशिरापाङ्गान् मुग्धविजल्पान्
 मयि विस्रम्भापरणानि ।
 स्मरतो विरतोत्सयदग्धदः
 पश्यायस्यां तरलाक्षि ॥ ९ ॥

हा प्रेयसि हा मृगशाबाक्षि
 जीवितनिलये हा सीते ।
 निरवधिविलये सीदन्तं मां
 कयमिव सहसे पश्यन्ती ॥ १० ॥

निशि चण्डांशुर्दग्धसमीरो
 निर्दहतो मां प्रलयगतम् ।
 तामरसाक्षि प्रेमरसाद्रै
 हा त्रायस्व प्रियसखि माम् ॥ ११ ॥

निनदत्कङ्कणकमनीयं ते
 करभेक्षर्पय जनकसुते ।
 प्रहसितकमलाभिख्यं तन्मे
 पुनरपि दृश्यं मुग्धमुत्तम् ॥ १२ ॥

पुरतः पश्चान्नभसि हृदन्त-
 स्त्वामपि पश्यन् प्राणसखि ।
 सीदन्नन्धे तमसि विलीये
 जीवय मामयि जीवय माम् ॥ १३ ॥

॥ श्रीकृष्णलीलागीतम् ॥ मृद्वक्षणम् ॥

भक्षयति बालकृष्णो रथ्यामृत्तिका-
मिति राममुक्षाच्छ्रुत्वा तत्र यशोदा ।
कटकटाकृत्य दन्तानापतन्ती
व्यादेहि वक्तमिति कृष्णमब्रवीत् ॥ १ ॥

अम्ब पश्येत्युत्तरलं वीक्षमाणो
गद्गदोक्तिर्बालकृष्णो व्यादादास्यम् ।
परिवृत्य गोपवाला अन्तर्हसन्तो
राममग्रे कृत्वा तस्थुः कौतूहलेन ॥ २ ॥

मृत्तिकां दिदृक्षमाणा तत्र यशोदा
किमपश्यद्वा हन्त कृष्णवदने ।
दृश्यन्ते गिरिनर्दाकाननानि
पौरजानपदाश्चापि सञ्चरन्ति ॥ ३ ॥

सविकासमार्त्तीर्णं ब्रह्माण्डं
सचराचरभेदं सर्वलोकम् ।
तत्रापश्यद्विस्मयेन यशोदा
स्वमपि च व्यात्तमुखं चापि कृष्णम् ॥ ४ ॥

॥ स्थाणुपरिदेवनम् ॥

यद्यस्ति कौतूहलं वां

ब्रह्माच्युतौ वच्मि यत्स्थाणुभूतः ।

विष्णामि दुर्ज्ञेयरूपो

मूले शिरस्यप्यनासाद्यमानः ॥ १ ॥

रागी न चाहं प्रकृत्या

तस्यापि निर्वेदमूलान्यभूवन् ।

हा धिग् द्विभार्यस्य गेहं

स्पर्धोद्धरे जहुकन्यामवान्यौ ॥ २ ॥

पीडामदत्तामजस्रं

गार्हस्थ्यमासीद्यथा दुःसहं मे ।

किं वर्णयाम्यात्मजातौ

१ पूर्वो हि मत्तः स्वमभ्यर्हणार्हम् ॥ ३ ॥

मेने मदन्धस्त्वदास्ता-

मन्यस्तु कामादनादृत्य शालम् ।

भिर्हो गृहानानिनाय

प्राप्नो हितं चेतुरोभाणिधुर्यः ॥ ४ ॥

मामेव शास्त्रात्मतत्त्वं
 तादृग्विधे मेऽथ गार्हस्थ्ययोगे ।
 सर्वस्वमाराजहार
 प्रेयानिति च्छद्मना यक्षनाथः ॥ ५ ॥

वासो दिगीशैर्गृहीतं
 स्थानं पिशाचैरभूदावृतं च ।
 क्षीणोऽभवदैवयोगात्
 प्रीत्या कलावान् धृतो मूर्ध्नि नित्यम् ॥ ६ ॥

निर्विण्णमासीन्मतो मे
 भिक्षुर्भवंस्त्यक्तसंसारबन्धः ।
 कैलासशैलान्निरगा-
 मुन्मत्तवशाभ्रमं सर्वलोकान् ॥ ७ ॥

किञ्चाप्यवात्सं श्मशाने
 भिक्षामटन् कापि मिथ्याकृतेर्धैः ।
 शतोऽभयं योगिपुन्दैः
 कर्तव्यशून्यस्ततः पाण्ड्यदेशे ॥ ८ ॥

भृत्योऽभवं घृत्तिहेतो-

स्तन्नोद्वहन् मृद्गरं स्वल्पमन्तुः ।

वेत्ताहति घोरपातां

पाण्ड्यस्य लब्ध्वा दिशः पर्यधावम् ॥ ९ ॥

कुत्रापि नासीच्छमो मे

लोष्टैर्वदुः कोऽप्यहन्मामकाण्डे ।

पादेन कश्चित् किरातः

कोदण्डकोट्यापरः प्राहरन्माम् ॥ १० ॥

कौलीनमश्रौयमुच्चै-

र्ब्रह्मघ्न इत्यात्मसम्बन्धि लोके ।

कापालिकं मां निनिन्दुः

केचिच्छमशानालयं वामवृत्तम् ॥ ११ ॥

सर्वत्र भग्नस्ततोऽहं

वीतस्वयन्ध्वर्यकीर्तिप्रभावः ।

श्रेयो मृतिं मन्यमानः

काकोलमेवापिचं निर्विशङ्कः ॥ १२ ॥

कष्टं स्थिराः प्राणवाताः

दुःखोपदग्धं तदा नो जहुर्माम् ।

जीवन्निरानन्दलेशो

वीमत्सलजाविषादाभिभूतः ॥ १३ ॥

स्तब्धः प्रमुह्यन्नतिष्ठं

स्थाणुर्यथा वज्रनिर्घातदग्धः ।

नास्त्रासिपं चापि किञ्चित्

प्राप्तौ युवां यावदत्रेदृशं माम् ॥ १४ ॥

श्रीमन्महालिङ्गगीतं

जीयादिदं मे विषादाभिधानम् ।

लोके लयं यान्तु शोका

अस्यानुसन्धानपुण्यान्नराणाम् ॥ १५ ॥

॥ आकाशताराः ॥

आकाशताराः

स्फुरणप्रकाराः

पश्यात्युदाराः

करकानुकाराः ।

फेनायमाना

वियदम्बुराशे-

र्विन्दूपमाना

नभसो वराशेः ॥ १ ॥

प्रसूनहस्ता

इव पर्युदस्ता

निशोऽवतंसा

रजनीशपुंसा ।

आकाशगङ्गा-

कुमुदान्तरङ्गा

व्योमाख्यभूषा-

वसथप्रदीपाः ॥ २ ॥

मुक्ताफलानां

प्रकराश्च्युतानां

दिशां मुखेभ्यः

स्मितघन्धुरेभ्यः ।

द्युवेशवाटा-

स्तरणे वराटाः

पणप्रकीर्णाः

प्रतियुक्तवर्णाः ॥ ३ ॥

महाभ्रकुम्भा-

हितरत्नदम्भा

नभोनिकुञ्जा-

कुलितालिपुञ्जाः ।

आकाशखाता-

धिगतानुपाता

ज्योत्स्नानुविद्धा-

म्युकणा विशुद्धाः ॥ ४ ॥

एता मरुत्व-

न्नयनोपमत्वं

परस्सदृक्षाः

प्रथमानदृक्षाः ।

कृत्वा नराणां

भुवि पाभराणां

पश्यन्ति नित्यं

सदसश्च कृत्यम् ॥ ५ ॥

॥ प्रभातवेला ॥

इतो नु भो रम्यतरं धरिण्यां
 शक्यं कदाप्यात्मवत्ता महीतुम् ।
 चक्षुःफलं त्वीदृगुदारशोभं
 मन्देतरः को न्वतिबोद्धुमोष्टे ॥ १ ॥

प्रभातवेलासुपरि स्फुरन्ती
 धत्ते दुकूलप्रतिभां पुरीयम् ॥ २ ॥

शाला गृहा देवकुलानि नावो
 सरुत्पथे निर्मलमासि भान्ति ।
 विद्यन्ति ज्योत्सं समुद्रमशृङ्गा-
 ण्यपावृतानीव दिवो भुवश्च ॥ ३ ॥

प्रभातलक्ष्म्या निविडोपगूढा
 नैतादृशी कुत्रचिदप्यविन्दन् ।
 पुरा दरीशैलमुवो विकास-
 महो ममायं मनसः प्रसादः ॥ ४ ॥

स्वच्छन्दमन्दं सरतीयमारात्
 सरित् समन्तान्निभृतान्यमूनि ।
 सुपुतिमाञ्जोव गृहाण्यहो भोः
 शेते जगत् सर्वमशृत्ति चेदम् ॥ ५ ॥

॥ जलदागमः ॥

प्राप्तः पयोभारवर्षी
 विद्युत्प्रभालेपतर्पी
 चण्डारवोद्गारहर्षी ।
 कालः कदम्बार्जुनामोदकर्षी
 विस्मिष्टलोकेष्वमर्षी ॥ १ ॥

वर्षत्यजस्रं पयोदः
 प्राप्तो छुल्लायैः प्रमोदः
 पान्थैरवाप्तो विषादः ।
 सौधप्रवृत्तैः प्रसक्तो विनोदः
 स्त्रीणां मयूरैरखेदः ॥ २ ॥

नक्तं दिवं मीलितक्ष-
 मासीचिरायान्तरिक्षं
 दिव्यं खरांशोः परोक्षम् ।
 नार्यो न वदन्त्युपेता गवाक्षं
 यूनां निद्रेष्टुं फटाक्षम् ॥ ३ ॥

आस्ते पयोदानसत्रं
 पूर्णं द्रुमाणाममत्रं
 धाराहतं पद्मपत्रम् ।
 उषश्चुभिश्चातकैर्भो विचित्रं
 प्राप्तं न तद्विन्दुमात्रम् ॥ ४ ॥

नष्टेन्दुतारार्कचारं
 विद्युत्प्रभालेषशरं
 नीरन्ध्रमुक्ताम्बुधारम् ।
 शश्वद्विनिर्मुक्तसंरावघोरं
 व्योमाभितो दुर्निवारम् ॥ ५ ॥

॥ अम्युवाहः ॥

पुष्पद्रुमाणां समुपोषितानां
सरित्तटाकार्णवसंगृहीतैः ।

नवाम्बुभिस्तोषयिताहमस्मि
प्रावृद्प्रियो वारिधराभिधानः ॥ १ ॥

निद्रालसानां दिवसे कठोरे
क्षिग्यच्छदानां वनपादपानाम् ।
भानुं तिरोधाय दिवि प्रसपं-
श्लयां सुभोग्यामुपकल्पयामि ॥ २ ॥

मत्पक्षनिधूतपयःपृषत्कै-
रुच्छ्वासमृच्छन्ति हि कुद्मलानि ।

स्फुरन्ति भानोः पुरतः प्रनृत्य-
हताधधूशेखरविभ्रमाणि ॥ ३ ॥

विकीर्य पूरं करकोपलानां
श्यामां मुवं शुभ्रतरां करोमि ।

विद्राव्य वृष्ट्या निरिलं पुनस्तं
मुद्यामि चक्षन्नशनिप्रहासान् ॥ ४ ॥

उच्चैस्तटानां धरणीधराणां
 शृङ्गेषु मद्बृष्टहिमप्रवर्षैः ।
 असह्यभारावनता बृहन्तो
 वनद्रुमा घर्घरयन्ति घोरम् ॥ ५ ॥

ममोन्मिषन्मन्दसमोरतल्पे
 निद्रासुरं निर्विशतोऽविशङ्कम् ।
 सितोपधानत्वममूर्ध्वजन्ति
 हेम्यः शिलासंघटना गिरोणाम् ॥ ६ ॥

नभोऽवकाशप्लवनोद्यतस्य
 विद्युत्कलापः किल नाविको मे ।
 वियन्निकुञ्जावसथानि निलं
 विद्योतयन् दोष्यति दुष्प्रघर्षः ॥ ७ ॥

यन्ता नयत्येव तद्विद्यो मां
 स्वैरं निजेच्छामनुवर्तमानः ।
 नदीसरःफानननिर्झराद्वान्
 भुवो विभागानपि घाम्बुरादिम् ॥ ८ ॥

चिरप्रवर्षाद्विरलैर्जलैषैः

परोक्षतामेव यदा प्रयाति ।

स्वच्छोऽहमातीलकचाम्बरेण

प्राग्भारभाजा द्युतिमभ्युपैमि ॥ ९ ॥

प्रातस्सरोपमधिकारुणदर्शनोऽर्कः

सिंहः शिलाग्रमिव भासुरकेसरालिः ।

पृष्ठं मम प्रचलतः सहसाधिरोहन्

हन्त्येकमृक्षमवाशिष्टमयूखजालम् ॥ १० ॥

सायं प्रचोधिषु शनैः स्मरशासनेषु

सन्ध्यापटीपतनपिञ्जरिते शुभागे ।

निस्पन्दमास्मि शयितो मरुदङ्घ्रपास्यां

नीढेऽण्डरक्षणपरेषु कपोतयोषित् ॥ ११ ॥

मय्याकीर्णं रजनिमरुता दूराविस्तारभाजि

स्फारान्छिद्रे तुहिजकिरणस्येव पान्दोपमर्दः ।

सोयाधाराः प्रतिकलनतः प्रोततारेन्दुविम्बाः

शोभन्ते मद्रिषरगादितज्योगतपण्डा द्रयाधः ॥ १२ ॥

फालेऽन्यस्मिन्ननिलनिहतो व्याप्नुवन्नन्वयन्तं
 तेजोदुर्धर्ममपि तिरयन् मण्डलं चण्डभानोः ।
 चन्द्रव्योत्स्नामपि मलिनयंस्तारकालिं विलुम्पन्
 मन्दीकुर्वन् दयमगशिरस्सङ्गतं सञ्चरामि ॥ १३ ॥

प्रत्युर्वीभुजमचलोच्चकीलपाली-
 व्यालम्बी तरणिकरैरवेधनीयः ।
 स्रम्भालीविधृतविशालसेतुमत्तां
 पाथोघोरेव विदधामि संहतोर्मैः ॥ १४ ॥

अशनितुहिनविद्युच्चण्डवातप्रचण्डे
 मयि नियमितसर्वव्योमत्रासप्रभावे ।
 प्रविशति सुरचापं गोपुरद्वारमाद्रां
 लसति घरणिरकोऽप्येति कान्तं विलासम् ॥ १५ ॥

स्फारोद्वृष्टजले मयि व्यपगते शान्तोपरोधोज्ज्वलौ
 स्वच्छं सूर्यविधू करैः कलयतो यावन्नभोमण्डपम् ।
 तावद्धारिनिधेरहं समुदितस्तत्तत्करोम्यन्यथा
 लायं लायमुदित्यरस्य मम कः कालेन रूपात्ययः ॥ १६ ॥

॥ कोकिलगीतम् ॥

अकस्मादुन्मीलत्यय जलधरातोद्यनिनदे
 प्रनृत्ते सानन्दं शिखिनि मधुपे शंकृतिकरे ।
 समुत्सृष्टज्योत्स्नाविसकवलमापीतमभित-
 श्रकोरैः कादम्बैरपि शृणुत नः पञ्चमरवम् ॥ १ ॥

जवान्निन्दन्नम्भोधरयवनिकामृक्षपटलीं
 करैर्दूरं दूरं तुहिनरुचिरुत्सार्य वियतः ।
 समारूढः शृङ्गं रसयति तथास्मन्निनदितं
 यथा तस्यामोदैर्भुवनममृताप्लावितमिव ॥ २ ॥

दिशासैरन्ध्रीषु स्फुटतरलताराञ्चिततनु
 स्फुरन्तीषु प्रेक्ष्यत्यपि कुवलयामोदमरुति ।
 वियद्वीर्यारङ्गे प्रियतमकरालम्बसुखिताः
 प्रलम्बन्ते गीतिश्रवणकुतुकेन शुमहिलाः ॥ ३ ॥

चतुर्वेदातीतः स खलु निगमोऽन्यः श्रुतिसुखः
 स चोपायस्तुर्यादपि परतरः पुष्पधनुषः ।
 पुमर्थः कोऽप्यन्यः स तु सुखमयो यत्रफलयोः
 सुधासध्रीचीनः परिग्रहति यो नः कलरवः ॥ ४ ॥

सुधानाढीधाराक्षरमित्र जातोर्ध्वविसरं
 पृथक्तेनोपात्तामिव जननमाजां सुखकलाम् ।
 विभावैस्तैस्तैर्नः किमपि सुखितानां शुचिमनः-
 प्रमोदाभिष्यन्दं श्रुतिचुलकितं कोऽपि कुरुते ॥ ५ ॥

॥ सुवर्णपञ्जरम् ॥

चट्वाट्यैतत्पञ्जरं मञ्जुलाङ्गि
 क्षीणप्रायं मोचयेर्याचमानम् ।
 बाल्ये किञ्चित् पक्ष्मी शिक्षिते मे
 नोद्धतुं चाप्यत्र लेशोऽवकाशः ॥ १ ॥

नास्मान् सद्यो हातुमेवं तवाहं
 भ्रातः पक्षिन् रोचयास्मासु वासम् ।
 सत्कारं ते सादराहं विधास्ये
 विस्त्रब्धः सन् ब्रूहि यद्यत्तवेष्टम् ॥ २ ॥

का मे प्रीतिः साध्वि सत्कारभारै-
 र्यस्योद्विग्नस्यास्ति तिक्तं समस्तम् ।
 भूयः प्रेप्सुः पद्धतिं जन्मसिद्धां
 त्वदाक्षिण्यादन्तरिक्षं प्रवीक्षे ॥ ३ ॥

सौवर्णं ते रत्नयष्टिप्रफुल्लं
 सावष्टम्भरधूणमालम्बिढोलम् ।
 अत्युच्छ्राये लम्बयिष्यामि पक्षिन्
 स्फारस्फारं पञ्जरं फारयित्वा ॥ ४ ॥

मूढा ह्येषा मानुषी जातिरेका
मुख्यतया निर्महिम्नापि हेम्ना ।
श्रेयःश्रेणीमर्थमभ्यर्थयाना
या जानीते हन्त बन्धप्रबन्धम् ॥ ५ ॥

जातस्तेषामस्मि जातौ विहर्तुं
येषां नालं रोदसीचक्रबालम् ।
सौभाग्यं मे तस्य कस्मादकस्मा-
द्रत्नच्छायापिञ्जरे पञ्जरेऽपि ॥ ६ ॥

उन्मुक्तस्य क्षिग्ध मुग्धोऽसि नूनं
यो जानीषे त्वस्य नानर्थसार्थम् ।
स्वदूक्षाणां त्वय्यहो क्रूरचेष्टा-
मुत्पश्यन्ती नोत्सहे त्वां विमोक्तुम् ॥ ७ ॥

नैवाराविर्नापदः आपदेभ्यो
यत्किञ्चिद्वा नान्यदुच्चैरनिष्टम् ।
दूरे कारागारयन्धाञ्चरिणो-
रातङ्काय ह्युर्मम स्वैरवृत्तेः ॥ ८ ॥

कुत्रापि स्यान्मित्र सम्भावनीयः ।
वामाक्षीणां निकणत्कङ्कणानां
हस्ताभ्यासो भुक्तिपीतिप्रसङ्गे ॥ ९ ॥

मुक्ताहारो दाडिमीबीजमुष्टिं
मानिन् केनोपेक्षसेऽमे विकीर्णाम् ।
अत्रामत्रे तोयमाचाम चेदं
मृदि क्षिप्रं रत्नरङ्गेति भूयः ॥ १० ॥

पद्मिन् शोभां पञ्जरे पुप्यसि त्वं
त्वद्भरणानेन शोभा गृहस्य ।
क्रीडाहेतोर्मत्प्रियेणोपनीतः
सौभाग्यं मे शेवधिस्त्वं हि साक्षात् ॥ ११ ॥

भ्रातर्भद्रं किमिति विवशो भ्राम्यसि च्छिन्धि शोकं
धिग्वैषम्यं किमिदमथवा किं प्रमुग्धोऽसि नूनम् ।
स्वैरं स्वैरं व्रज विघटितं पञ्जरं हन्त हन्त
त्वं निर्यातो युगपदयि भोः पञ्जराभ्यामुभाभ्याम् ॥

॥ चन्द्रोपरागपञ्चकम् ॥

केतोर्धूममवस्य विक्रमपरिक्षेपव्यपेतप्रभं
 कौवेरं मादिरामदेन पुनरुक्कारुण्यमक्षीव तत् ।
 नानाकारवराटिकाक्षतनिभव्याकोर्णतारास्तरे
 निर्मृज्याक्षि गवेपणीयमभञ्जद्विम्बं विधोरम्बरे ॥ १ ॥

संपूर्णं ग्रसितुं विधुं त्वमभवः कालप्रतीक्षश्चिरं
 तस्मिन् पुष्कलपोषभाजि सहसा तं चैवमद्याग्रहीः ।
 नास्वादो भविता कियानपि च ते पीयूषधाम्नामुना
 केतो पापमुपैतु विक्रमघुरामीर्ष्ये भवत्यै नमः ॥ २ ॥

आराध्योमयितानविस्तृतकरोदारस्तुतिश्चन्द्रमा
 अर्वागेव तवोर्जितेन तमसा केतो निपीतोऽभवत् ।
 संशोचन्ति सुधाशनाः प्रतिहताहाराश्चकोरा इमे
 म्लायन्त्योपघयो नराः प्रचकितास्तुप्यत्वभृष्यो भवान् ॥ ३ ॥

अर्थार्थे कृतवैशसाः परधनस्कीर्तिं परां पापिनः

कीर्तिं चन्द्रमरीचिवीचिविशदां शुद्धात्मनां दुर्धियः ।

काव्यं भव्यगुणोदयं कवयितुर्वेदग्न्यदग्धाशया

मृष्यन्ति क्व नु जातु पुष्कलकलं केतुश्च शीतशुतिम् ॥ ४ ॥

रस्याणि द्विपताममर्पविपमज्वालाच्छटोद्गारिणां

स्वोत्कर्षप्रद्विलत्वतः परधृतिक्षोभप्रवीणात्मनाम् ।

इन्दुग्रासकृतो यथास्य शिरिनः कामास्तथैवाचिरा-

ङ्गंसीनि स्युरघानि चेन्न, सुजनः कस्माद्भुवि प्राणितु ॥ ५ ॥

॥ पेचकपञ्चकम् ॥

दुर्देशोर्कमहांस्यहानि कवलीकुर्वन्त्वमारात्रय-

श्चन्द्रं व्योमतलात् प्रमार्ष्टु शशकः स्वेनैव वृद्धिं गतः ।

ज्योतीरिद्वणतारकैरुल्लितस्फीतिः समन्ताद्भुवं

व्याप्नोतु प्रलयान्धकारगरिमा स्वस्त्यस्तु मञ्जुषोः ॥ १ ॥

रात्रावेकधुरन्धरोऽस्मि जगतः कोऽन्यः समः स्यान्ममे-

त्याक्रम्यालयगोपुरान्तरविलद्वारं त्वयि त्वङ्गति ।

आशाः प्रोज्ज्वलयन्तसौ कुवलयप्रेयांस्रियामापतिः

प्राचीमश्नति घूक सङ्घटय मोक्षक्षुःकपाटं दृढम् ॥ २ ॥

प्राणी काङ्क्षति यं न येन रक्षितः फर्मस्वलं युज्यते

तं विद्वेष्टि भवानुलूक फलयाप्यालोकमालोक्षितुम् ।

फोकेप्याकलयन् विपक्षगणनां शौर्यं विधत्ते परं

लोकार्तावपथानुपृत्तिं भवतो वक्ष्ये किमुधैर्यशः ॥ ३ ॥

इन्दुं निन्दति तेजसां निधिमनुस्मर्तुं न संमन्यते
 वैधेये अनुकम्पते शुतिमति स्मेरे सरोजोत्पले ।
 जात्यन्धान् विविनक्ति दर्शनविधेरालोकसाक्षीपिणो
 लोकान् घूकमहाशयः परिपदं कृत्वा जतूकागणैः ॥ ४ ॥

दोषोद्दामदृशं विधाय स विधिस्त्वामङ्ग शङ्काकुलो
 धैर्यार्थं निजसृष्टिकर्मणि निराकर्तुं ससर्जाय किम् ।
 इन्दावक्कमसूयुतां बुधजने दौरात्म्यमर्थान्विते
 भाग्येऽग्रस्थिरतामकृत्रिमधिया कार्पण्यमत्यूर्जितम् ॥ ५ ॥

॥ कीचकपञ्चकम् ॥

शिलीमुखमुग्धक्षतैर्विवरजर्जरः कीचको
 नभस्वति यदृच्छया भ्रमति नाम शब्दायते ।
 कियानयमनुश्रवः स महतां यशो गायती-
 त्यहो अनृतजीविनः कविकुलस्य धाष्ट्यं भुवि ॥ १ ॥

अपुष्पमफलं घहिः प्रकटकण्टकं दुर्भगं
 स्तुवन्ति विविधं जनाः किल समुच्छ्रितं केवलम् ।
 स नाम मधुरस्वरः स च विकीर्णमुक्ताफलः
 स पर्वरुचिरो महान् जगति वंश इत्युत्थितः ॥ २ ॥

मरुद्भिरवहेलया समवधूय सङ्घर्षितः
 स्वमेव सकुलं देवज्वलनसात्करोतीह यः ।
 कुलेन निवसत्यसौ विततभोगभागित्यभूत्
 कथं स्तुतिभिरीडितो जगति नीचकः कीचकः ॥ ३ ॥

समर्मरचटशटारवविराविणः कण्टकै-

रचिन्त्यपरिसर्पणस्य च निरन्तरं तिष्ठतः ।

धिगार्यगुणचर्वणां धिगपदानमुर्वीतले

भवन्ति हि मधुघ्नताः स्वविभवैः प्रसङ्गार्थिनः ॥ ४ ॥

अनीपदुपकारिणः श्रितजनस्य शून्यात्मन-

स्तवात्र निकृतिं परामघविशोधनीं मन्महे ।

वृत्तीकरणमङ्गशः किल निकृत्य पुण्यद्रुमा-

वलीपरिसरे चिरं प्रगुणपर्वणो गर्विणः ॥ ५ ॥

॥ पल्लवपञ्चकम् ॥

वृष्टं वारिधरेण वारि विधृतं संगृह्य किञ्चित् त्वया
 त्वं वेशन्त न वेदिस सागरसरित्स्रोतस्सरस्सारणीः ।
 तेन स्थानमपामहं महदिति स्वच्छन्दमुत्तिसच्यसे
 प्रातः प्रस्तुतशौचकर्मणि हितं यं धोवरा वृण्वते ॥ १ ॥

शोपश्चेच्छुचिवासरेषु धरणिस्कोदायधिस्यद्वतः
 पूर्णो वा भव पङ्कदुर्भगतमं कस्त्वामुपासीदिति ।
 स्नातुं त्वां महिपोऽभिगच्छति तटे पोत्री परिक्रीडितुं
 पातुं कः सल्ल तावतापि क्रियती भ्रातस्तवाहंयुता ॥ २ ॥

मामालिङ्गत सैरिभाः कुरुत भो भेकाः प्रचण्डारवं
 मुस्तामुत्पन्नत क्षितौ मम पुरः कोलाः सकोलाहलम् ।
 वत्सा राजिलका मदङ्गुलुठनक्रोडारसे रज्यत
 प्राये वः स्नुहिर्दमैरसुगमो मत्तद्विपानामहम् ॥ ३ ॥

निस्तन्द्रोर्मिसमाकुलो जलनिधिर्नद्योऽप्यगम्या भुवि
 प्रायेण भ्रमिभिर्महाजवतया भीमाश्च ते निर्झराः ।
 मुस्ताशाद्वलपिच्छिलं स्थलमथो गाधं पयः पङ्क्तिं
 त्वत्तः पल्वल ददुरा वयममी नान्यत्र संप्राप्नुमः ॥ ४ ॥

यः पद्मोत्पलरेणुगन्धि सलिलं सारस्वतं सेवते
 नागेन्द्रः स तृपार्दितोऽध्वनि परिश्रान्तो यदि त्वां गतः ।
 कस्मादुद्विजसे कुतः कलयसे पङ्क्तप्रतिक्षेपणं
 क्षुद्रं त्वामधिगत्य तावति स तु स्वेनैव निर्यास्यति ॥ ५ ॥

॥ पन्नगपञ्चकम् ॥

चातिरेव तु यतेन वनभुवि स्वैरो निजासमहो

निर्मुच्यापि निजत्वच फणिपतेस्त्यागस्तथान्यादृश ।

ग्रेला मण्डलान्धविस्तृतफणटोपैर्दृशोरुत्तम

नो चेत् प्राणहर मुगे विपमसौ कस्यास्तु नो बल्लभ ॥ १ ॥

रन्ध्राण्याविशति प्रयाति कुटिल किञ्च द्विजिह्वा भय-

त्युक्षाम गरल विभर्ति तदपि च्छन्न सितै कञ्चुके ।

नित्य गूढपरोऽनिलाशन इति प्रख्यापयन् स्र ग्रन

सरुन्धे परभोगमेष भुयने हेतु विनाशीविष ॥ २ ॥

भोगिश्चन्दनफाननेषु गुरुषु गन्धमिश्राणा भय

नृणा केनफाब्ज्या विचरता कालोपमस्य पथि ।

देवेन प्रलिपादितस्य च तिथेर्द्वारोपरोधी गगान्

स्वार्थ कस्तय तत्र तत्र परानेर्द्वैतपतापटने ॥ ३ ॥

दृष्ट्वा स्वैरचरं यमुद्धटफटाटोपं फचित् प्राणिनः

कम्पन्ते प्रलयं घ्नन्ति तरसा स्थिद्यन्ति धावन्त्यपि ।

सोऽयं चेदहिजीविना हृतविषः काकोदरः खलितो

रथ्यायां मनुजाः सवालयनिताः प्रेक्षाश्रणं कुर्वते ॥ ४ ॥

भोगी यः पृथिवीं विभर्ति भुजगैर्यैरात्मभूपोचितैः

सन्तुष्टो भगवान् हरो मुरारिपोस्तल्पं स यः पन्नगः ।

दाक्षीपुत्रविहारवेश्म विदधे चूडासहस्रोन्मिष-

द्रनार्चिर्विशदं च यः स इति चेज्जातिस्तु पापीयसी ॥ ५ ॥

॥ कुक्कुटपञ्चकम् ॥

सौभाग्यं तव ताम्रचूड जगतो नाम्नैव विख्याप्यते
 शक्यं किं चरणायुधस्य भवतः शौर्येऽपि विप्रेक्षितुम् ।
 त्वद्वाचा समुदेति भानुरिति चेन्नैवाद्भुतं शृण्वतः
 प्रत्यक्षं वत कीटकुट्टनपटुः पांसूत्किरः कुक्कुटः ॥ १ ॥

तिर्यग्बलितकन्धरः सधिकटाटोपं दृशा रक्तया
 भित्तेर्मूर्ध्नि चरन् नतोन्नतवल्गुचूडः प्रतारारवः ।
 श्रद्धतां चरणायुधो दिनमणिर्मच्छासनातिक्रम-
 प्रासादेवमुदेत्यसाविति सखे ध्वस्ता कुवस्ते मतिः ॥ २ ॥

यद्वाद्वावसिपुत्रिकां तव गले जान्वोश्च वा किङ्किणीं
 यत्र त्वामवतारयत्सधिमृधं स्वामी स्वजातीयकैः ।
 तत्रौजायितुमुच्छिरः परिपतन्नक्षैरसृम्पितैः
 शौर्यं पुष्पकुट यन्निदर्शयसि भोः कस्तन्न ते श्लाघते ॥ ३ ॥

ताम्रो यत्तव शेषरो यदभितः किञ्चलिकर्ना फन्धरा
 यत्पुच्छस्य विचित्रता स्वरपरीवाहस्य यद्वक्रता ।
 स्थाने सत्यबलिप्यसेऽस्मि जगतां धातुः कृतिर्बलभे-
 त्यहो कुक्कुट जातिमात्रनियतां नात्रैपि शस्त्रान्मृतिम् ॥

कष्टं भो वत ताम्रचूड, नयने संमुद्र्य धूर्णन् किम-
 प्यन्तर्धर्धरितं वहन् करपुटे संलीयसे स्वाभिनः ।
 येन प्रातरुपेतवान्धवजनस्यातिथ्यहेतोर्हठा-
 त्रिखिंशेन निरुत्तरुण्ठकुड्मं क्रूरेण घानिप्यसे ॥ ५ ॥

॥ वयोऽधिरोहनिश्रेणिका ॥

घातयुत्सङ्गे निविष्टं विवशमसकृदुद्गारकृन्कन्ददादौ

तोकं मर्त्योऽथ पश्चादुपसदनबलात्कारदिन्नः कुमारः ।

ध्यायं ध्यायं युगासौ तदनु मनसिजोत्कण्ठितः कम्बुकण्ठी-
र्मस्त्राप्रायप्रकारः श्वसिति विरचयन् विप्रलम्भप्रलापान् ॥

मानोदमोऽथ शूरः शपथशतकरः शोभितश्मश्रुकूर्चः

सहृषामर्यपोषैः सपदि विलयिर्नो दष्टि विक्रम्य कीर्तिम् ।

काये स्थौल्यं ततोऽसौ वयसि परिचिनोत्यक्षिण दाक्षिण्यहानं
सारासारावलेहव्यतिकरविशदान् वाचि च प्राक्षवादान् ॥

आयाते स्याविरेऽथ क्रशिमज्जुपि तनौ पुत्तलीवात्तप्रेषो

लोके स्फीतायतेऽस्मिन्नगणितगरिमा लीयमानस्त्रनोऽन्तः ।

फल्ये कौशल्ययोगाद्वयसि समुपचित्याहितं वस्तु भोग्यं

भुञ्जानः प्रावृताङ्गः प्रणयति मनुजो वासरान् सोपनेत्रः ॥

एवं संक्षीयमाणश्चरममनुविशन् भागमायुष्कलायाः

पश्चान्मर्त्यः किलासौ विगलितदशनः क्षीणचक्षुर्विजिह्वः ।

वीतो भावैरशेषैः पुनरधिगमितः शैशवं स्वं विचित्रं

वृत्तं संहृत्य मृत्योः प्रविशति युगपच्चान्धकारस्य वक्तम् ॥

सप्ताङ्के जीवयात्रात्मनि परिगणिते नाटकेऽस्मिन् विचित्रे

संसारोत्तुङ्गरङ्गप्रणिहितनटने स्त्रीपुमाकारभाजः ।

दृष्ट्वा नष्टाः प्रवेशव्यपगमनकृतः सप्तधा क्लृप्तचेष्टा

मर्त्याः शैलूपलीलामनुविदधति हि प्राप्य जन्मावकाशम् ॥

॥ जीवयात्रा ॥

कालो नित्यं गलति किल नः श्वःपरश्वःप्रकारः
 प्राप्नो यावद्धयति दिवसः कल्पिताभ्यावसानः ।
 रातं यातं दिनमिह जनं मार्गमादिश्य मृत्यो-
 रारादारान्नयति वितथोद्योगसंमूढबुद्धिम् ॥ १ ॥

जैवी यात्रा रसलु जनिमतां नश्वरं क्षीपरेत्या
 छाया सेयं क्षणपरिचिता भूतले सञ्चरन्ती ।
 शैलूपीयं प्रकटविधिघाटोपदृष्टप्रगष्टा
 मूर्त्यश्चाप्यदिरसविरसा किं च सायेशरेषा ॥ २ ॥

॥ जीवनजुगुप्सा ॥

स्यात् किं नु मे मृतवतः परमित्युपेत-
 कातर्य एव कृपणोऽपि न मर्तुमीष्टे ।

अज्ञातरूपदर्शीपरिमार्गणाद-
 प्यासप्रदुःखसहनं यरमित्ययेत्य ॥ १ ॥

अन्यथा,

कः फालस्योपमं विविधमनुभवन् निष्कृपाणां तितिक्षुः
 म्रियं पश्यन् प्रभूणामविनयमयन्नुद्धतानामपह्णाम् ।

नीतिर्जानप्रमह्यां गतिमपि विमृशन् दैन्यमुद्यैर्गुणानां
 नेष्टेद्वैतमोषपातं शुभमरापेयसो जीवयात्राप्रवोल्याम् ॥ २ ॥

॥ आतोपदेशः ॥

- मा मनोरथमात्रस्य कुरु वाचा प्रपञ्चनम् ।
 असम्यग्बिनिविष्टं तं क्रियया न च योजय ॥ १ ॥
- तावदातिष्ठ सौलभ्यं राधारण्यं न यावता ।
 उपश्लिष्य स्वमित्रेषु संमतेषु पुनः पुनः ॥ २ ॥
- नापरीक्षितशीलानां तदात्वोदयशोभिनाम् ।
 गच्छेः सुहृदुपाख्यानां लालसत्वेन लाल्यताम् ॥ ३ ॥
- यसो भव यथा वाचा कलहं न प्रवेक्ष्यसि ।
 प्रविष्टस्तत् कुरु स्वेन स्वं नियच्छेत् परो यथा ॥ ४ ॥
- श्रुतिं देहि परोक्तीनां स्वोक्तीरल्पं परश्रुतौ ।
 गृह्णीष्वान्यस्य सिद्धान्तं निगृह्णीष्व्वात्मनि स्वकम् ॥ ५ ॥
- न विलासधिया बेपरचनां नोज्ज्वलामपि ।
 निजर्द्धिमनतिक्रान्तां रुचिरानभिरोचय ॥ ६ ॥
- यथावद्यद्विवृण्वन्ति परिधानानि पूरुषम् ।
 नाधमर्णो भवेः कस्याप्युत्तमर्णोऽथवा भुवि ॥ ७ ॥
- स्वयं नश्यदृणं मित्रं नाशयत्येकमेककम् ।
 कुण्ठयत्यपि वार्तासु निशितां जागरुकताम् ॥ ८ ॥
- सर्वथा न व्यभिचरेदात्मना कापि चात्मनः ।
 परेषामनभिद्रोहस्ततः स्वेनैव सिध्यति ॥ ९ ॥

॥ ज्ञानसेनस्य चित्रापीडमहोदयं प्रति लेखः ॥

श्रीमन्मान्य शृणोमि हि प्रियमिदं लोके प्रकाशोन्मुखौ
 मन्निर्व्यूढनिघण्टुलालनरसौ लेखौ भवत्प्रेषितौ ।
 तत्रास्मि स्वकृतज्ञतां प्रथयितुं वाचामसामर्ध्यभाक्
 तादृग्गीरयपात्रतान्यतिकराभावादुताद्यावधि ॥ १ ॥

युष्मत्प्रीतिलपावलेहनृषा यावत् स्वयं संभृत-
 स्कारारोहिमनोरयः परिसरं प्राग्भूयसासेविपि ।
 तावद्वोऽलमनादरेण निभृतो मानेन शीलेन च
 प्रत्यूढो निरयासिपं निरवधि प्राप्तप्रसङ्गव्ययः ॥ २ ॥

सप्तैते किल ह्यायना विगलिता युष्मन्निरस्तस्य मे
 येषु स्वेन निमग्न्य शब्दजलघौ किं बोदितैर्भूयसा ।
 वृत्तीर्णोऽस्मि कृतिप्रकाशनपटुः कस्यापि साक्षाद्वे
 वाचापि स्मितलेखापि च मनाक् प्रोत्साहितो नेतुरैः ॥

आदर्ता खलु यः प्रभो जलनिधौ मज्जन्तमुत्प्रेक्षते
 निर्व्यापारतया ततश्च कथमप्युत्तीर्णमभ्यर्णभाक् ।
 सुस्फीतैरुपचारदम्बरभरैरायासयत्यादरे
 तावत्यस्वरसम्रहं विमनसं तद्देशकालात्ययात् ॥ ४ ॥

काल्यं मत्कर्मदीक्षाप्रणयि यदि मनाग्दर्शितं सौमनस्यं
 श्रिष्टं तच्चाभविष्यत् परमिदमधुना मामकस्मान्निरुन्धे ।
 यस्मात् स्वेनैव सिद्धः परवदनसमुत्प्रेक्षणे नास्म्यपेशी
 स्वोद्धारः स्वेन क्लृप्तो यदि भवतु कुतोऽन्येषु कार्त्तदयदेन्यम् ॥

॥ द्यूतकरनिर्वेदः ॥

मरुत्प्रणुन्ना व्यचलन् पुरा ये
 विभीतरा वृक्षविलम्बिबिम्बाः ।
 पीठीप्रकीर्णा मदयन्त्यमी मां
 मौजावतः सोम इवातिपीतः ॥ १ ॥

न मां निनिन्द प्रचुकोप मह्यं
 न कापि सा प्रेममयी प्रिया मे ।
 अनुग्रतां तामहमक्षहेतो-
 व्र्युदस्य यातः कलिना हतोऽस्मि ॥ २ ॥

श्वधूर्निरुन्धे निरुणद्धि जाया
 नापद्रुतं मामनुकम्पतेऽन्यः ।
 कः स्यादिषार्घ्यो जरतो ह्यस्य
 कोऽर्घ्योऽयया स्यात् कित्तेन लोके ॥ ३ ॥

अप्यस्य जायामपरे मृशन्ति

यस्याक्षमूला विपदः प्रसक्ताः ।

जानीमहे नैनमितो नयध्व-

मित्येव वक्ति स्वजनोऽपि तस्य ॥ ४ ॥

न देविताहे साखिभिर्न यास्या-

म्युद्युज्यमानैरिति चिन्तयामि ।

बभ्रुष्वयाक्षेषु कृतारवेषु

तत्रास्म्युपेतः कुलटेव मार्गम् ॥ ५ ॥

यात्यक्षशालां कितवः सशङ्कं

जयो नु वा स्यादिति वेपमानः ।

अक्षास्तमारात् कृपणं विलोभ्य

विपक्षभाग्यान्यभिवर्धयन्ते ॥ ६ ॥

विध्यन्ति वीक्षणं कुशवन्निकृत्याः

पदं तपन्तः परितापयन्तः ।

कुमारवदत्तहराः किलाक्षाः

जेष्टद्रुहो मोहमधूपसिक्ताः ॥ ७ ॥

स्वाधीनधर्मा सवितेव देवो
 घ्रातस्त्रिपञ्चाशदसावमीषाम् ।
 संक्रीडते ते न नमन्ति कस्या-
 व्येषां नता भूपतयो भवन्ति ॥ ८ ॥

नीचैः प्रवृत्ता उपरि स्फुरन्ति ।
 हस्तैर्विना हस्तवतो जयन्ति ।
 अङ्गारगण्डाः फलके प्रकीर्णा
 निर्वाणरूपाः प्रदहन्ति चेतः ॥ ९ ॥

विभर्ति तापं विधुरास्य जाया
 प्रधाम्यतः कुत्रचिदस्य माता ।
 अस्यन् ऋणी नक्तमुपैति गेहा-
 न्यसौ परेषां कित्तवो धनार्थी ॥ १० ॥

स्त्रियः परेषां स्थितिमन्ति गेहा-
 न्यप्येष दृष्ट्वा परितप्यतेऽन्तः ।
 यन्न हयान् यो युयुजेऽहि पूर्वं
 भ्रमोऽग्न्यगारे स पपात सायम् ॥

व्रातस्य यो यः प्रथमो बभूव
 राजा चमूपो महतो गणस्य ।
 दशाङ्गुलीस्तस्य पुरः प्रसार्य
 सत्यं ब्रवीम्यस्ति धनं न गुप्तम् ॥ १२ ॥

अक्षैर्न दीव्यात् कृपिकर्म कुर्या-
 द्वित्ते रमेत प्रतिपत्तिपूर्वम् ।
 तत्रैव गावस्तत एव जाया
 तन्मे समाख्यत् सविता दयालुः ॥ १३ ॥

मैत्रो कुरुध्वं भवत प्रसन्नाः
 मा मां प्रघृण्याधिकुरुध्वमक्षाः ।
 मन्युः प्रशान्यत्वपयातु वैर-
 मास्तां मदन्यः प्रसितो भवद्भिः ॥ १४ ॥

॥ साक्षात्कारपञ्चकम् ॥

दिनान्ते दिङ्मोहव्यतिकरवति प्राप्ततमसि
 प्रसक्तप्राग्भारैः प्रसृमरपरिच्छिन्नरुचिभिः ।
 ग्रहर्क्षैर्व्याकीर्णं गगनमपदिश्याद्भुतमयं
 प्रपद्ये त्वामीश प्रकटितविभूर्ति मदाभितः ॥

अविच्छिन्नं राशीभवदुत्तरङ्गाञ्जलिपुटे-
 र्भैरुन्मागे फेनं शिथिलमभिधर्पन्तमुदधिम् ।
 अमुं द्वारीकृत्य प्रतिभयमनामाद्यमतटं
 प्रपद्ये त्वामीश प्रकटितविभूर्ति मदाभितः ॥

अनुस्यूते स्फीते निरवधि सरलस्थिररुचौ
 विचित्रे पर्यायप्रथितसुखदुःखोदयवति ।
 प्रपद्ये रोमाञ्चस्फुरिततनुरद्याप्यभिनवे
 प्रपद्ये त्वामीश प्रकटितविभूर्ति मदाभितः ॥

कचिद्दिष्ट्या गोष्ठौ त्वदनुभवसौभाग्यपदवी-
 जुषां प्रत्यासन्नः श्रुतिलयपरीवाहविधृतः ।
 किमप्यन्तर्लब्ध्या पुलकिततनुः सास्त्रनयनः
 प्रपद्ये त्वामीश प्रकटितविभूतिं मदभितः ॥

अहार्याणामाशाव्रततिगहनानां हुतवहं
 प्रशान्तैस्तेजोभिर्वलयितमकस्मादधिगतम् ।
 क्वचित् साक्षात्कुर्वन् सुकृतपारिपाकैरभाविनं
 प्रपद्ये त्वामीश प्रकटितविभूतिं मदभितः ॥

॥ अथाष्टप्रासरामायणसङ्ग्रहस्तवः ॥

देवानां दशकण्ठविक्रममहादावाभिभूतिक्षते-

र्जीवानुग्रहहेतवे च सहसा स्वावासवीतस्पृहः ।

नो वा स्यात् सुत इत्यहानि नयतो भूवासवस्य स्वयं

योऽवापात्मजतां ददातु भगवान् मे वाञ्छितान्यच्युतः ॥

घृत्वा दीर्घमनोरथान् व्रतशुचिः स्थित्वा सभार्यश्चिरं

क्रत्वाविष्कृतपायसांशविभवान् कृत्वा निजाङ्गे नृपः ।

स त्वाश्लिष्य जहर्ष यान् मनसिजं द्वित्वाश्रयं द्विर्यथा

स्मृत्वा तान् चतुरश्वतुर्भुजभुजासत्त्वान् जनो मुच्यते ॥

राकेन्दुप्रतिमाननः पितृतपःपाकेन लब्धोदय-

स्तोके मध्यममातुरार्द्रहृदयो लोके गुणैर्विश्रुतः ।

साकेतान्वयदीपको रघुपतिः स्तोकेतरश्रेयसे

नौकेय प्रतिगृह्यतां भवमहाशोके निमग्नात्मभिः ॥

गीर्वाणालयरश्मिषु विहरद्दीर्घासिर्वीराभियो

दूर्वाश्यामतनुः स कोसलपतेः पूर्वात्मजः सानुजः ।

पूर्वासिप्रतिनन्दिनो मुनिगणाशीर्वादपात्रं गुरोः

शार्याद्यस्त्रविधिं कलाञ्च कलयन् चार्वाननः पातु नः ॥

मूरासूक्ष्मविधातदूषितमग्नस्याराधियक्षोः पुनः
 श्रीरामं मत्परक्षणे वरयतो घोरां क्रुधं कुर्वतः ।
 यो राक्षा कुशिकात्मजस्य कथमप्याराधनायार्पितः
 स्फारां नः सहलक्ष्मणः स कुरुताद्वीराग्रणीः संपदम् ॥

भर्गस्येव भुनेः सुताविव च यौ निर्गत्य वर्त्मानुगौ
 दुर्गप्रान्तरस्तेदनेदनाविधेः सर्गप्रभोः प्रोद्भूतम् ।
 निर्गर्वावधिजग्मतुर्मनुयुगं स्वर्गस्त्रवन्त्यास्तटे
 दुर्गत्यर्णवतारकौ सुकृतिनां वर्गस्य तौ मन्महे ॥

धूलीभिः परिवर्तिताभिरभितः कालीं निशां तन्वतीं
 तालीवृक्षसमुन्नतामभिपतद्व्यालीकठोरस्वनाम् ।
 नालीकेन निशाचरौ रघुपतिः केलीविसृष्टेन ता-
 मालीढां भुवि पातयन् विजयते शालीनताशेवधिः ॥

रक्षोहानिनिदानकामुक्ककलाशिक्षोपकर्तुर्गुरोः
 पक्षोपाश्रयणेन हिसितमखप्रक्षोभधुर्याशरः ।
 अक्षोदप्रसहिष्णुमोदमयमोदक्षो हरिर्नूनमि-
 त्यक्षोन्मुद्रणलक्ष्णैरनुमितो दक्षो विभुः पातु नः ॥

कुल्यापीडशरासदर्शनविधे स्थल्यास्तत प्रस्थितो
 यल्याक्रान्तिमुपश्रुताद्भुतरुथावल्या प्रमत्तोऽध्वनि ।
 कल्याम्भोजनिभाङ्घ्रिरेणुविहताहल्याघसमार्जन
 कल्याण विदधातु वो रघुपति शल्यापहर्ता मुव ॥

कुक्षोणीपतिभीतिद परित्त रओभिरप्युद्धर-
 त्रिहो काण्डमिर स्म यो दलयति त्र्यक्षोरुवाणासनम् ।
 अक्षोभ्यो जयति प्रभुर्नृपसभे प्रक्षोभकृद्दुर्धिया
 वक्षोमुक्तरस्त्रगञ्जिततनु स क्षोणिसभूतया ॥

सद्यो जातरुप शरामदलनाद्विशोपदेष्टुर्गुरो-
 रुयोग निनशिक्षणाय दधत रघोतकोटिप्रभम् ।
 मशोन्मत्तमन्मयद्वियमिथोद्गुरोरुगर्वाचल
 ह्रयो यो ष्टुनन्दन मगसि मे विद्योतता स प्रभु ॥

सीगाविध्रमदेशिहस्यविहति स्फोता मुदो निर्विशन्
 पाता कोमलनाटुतो रघुपतिर्भूतानुयून्ये रत ।
 क्रीताभिर्गुणमपदा प्रकृतिभिर्ग्रीताभपेकाक्रिय-
 रताताशेति नृपमियामभिमुने पातादर पन्तु य ॥

सर्वेषां पुरवासिनां गुणगणैः पर्वेन्दुवन्नन्दनं
 दुर्वेलापरिभूतकेकयसुतागर्वेण निर्वासितम् ।
 स्वर्वेश्यासुमवृष्टिभिर्गुरुजने निर्वेदतप्ते नम-
 स्कुर्वे दाशरथिं व्रजन्तमटर्वां स्वर्वेतरश्रेयसे ॥

रामो लक्ष्मणदर्शिताप्रसरणिर्भूमोचितः सीतया
 प्रेमोदारद्वगन्तयाप्यनुगतः कामो यथा कान्तया ।
 सीमोद्देशमतीत्य कोसलभुवो ग्रामोद्गतैरावृतो
 व्यामोहाकुलितैर्जनैर्जलधरश्यामो हृदि द्योतताम् ॥

गङ्गातीरमुपेयिवान् वनचरीभङ्गानाभिज्ञेक्षणा-
 सङ्गालीढवपुर्गुणो गुहपरिष्वङ्गामृताप्यायितः ।
 तुङ्गाचक्रजटाभरो रघुपतिर्भृङ्गासितैर्मूर्धजै-
 रङ्गासाक्षितवल्कलो मम मनोरङ्गान्तरे रेलतु ॥

पारं जङ्घुभुवः पुलिन्दनृपतेर्नैरिंहसा जग्मिवान्
 धीरं क्षिग्धजनान्निवर्त्य विचरन् दूर सदारानुजः ।
 नीरन्ध्रद्रुमरुद्धवर्त्मनि वने सारङ्गरम्ये प्रभु-
 र्घोरं वः शमयत्वमु भवदधं स्फार विधत्तां शिवम् ॥

भारद्वाजमयाश्रमं परिलसद्दीरप्रसक्तदुर्मं
 दूरप्रोद्धतहोमधूमविसरं द्वारप्रकीर्णकम् ।
 खीरन्नेन सहानुजेन च विशन्नारब्धपूजाविधेः
 स्फारप्रस्तुतवन्दनो भगवतः शूरः स धो रक्षतु ॥

प्रातः प्रभ्रितवाङ्मुनेरनुमतेनातः पुरः प्रस्थितः
 स्रोतः प्राप्य स यामुनं कृतमहापोतः क्षणेनोत्तरन् ।
 यातः पुष्पितकाननं दयितया प्रीतः खगव्याकुलं
 धेतः क्लामतु चित्रकूटमिव मे नेतः पुनर्भ्रश्यतु ॥

मातुर्दुर्नेयतः पितुर्विलयनं भ्रातुः प्रवासं च सं
 श्रोतुर्दारुणमाकलय्य निरखिलं पातुः पदे निस्पृहः ।
 हेतुर्नाहमिति प्रपत्तुमयनेनेतुः प्रयातोऽन्तिकं
 फेतुः सूर्यकुलस्य सोऽस्तु भरतः स्तोतुर्यशस्तपदे ॥

पश्यन् भ्रातरमातर्मङ्गमिसविधभ्रश्यज्जटं सं पुरोऽ-
 यश्यं राज्यमुपेतुमर्हसि भुवं नश्यच्छुचं प्यायितुम् ।
 दश्यस्त्राविलमुष्णवन्तमिति निर्दिश्य ह्यगुशैर्ग्रतं
 पश्यः प्रेम्णि ददत्पश्यगुगलं दश्यं स्ववत्पातु वः ॥

वन्याचारपरस्य सत्यवचनोपन्यासमालम्ब्य य-

द्वन्यानां प्रथमादवाप भरतादन्यादृशोत्साहिनः ।

विन्यासं परिरक्षणाय निखिलायन्या निजांसे धुर-

स्तन्यात्पादुकयोर्युगं भुवि विभोरन्याय्यरीतिक्षतिम् ॥

मन्दीभूतनिजौजसो दिगधिपान् सन्दीप्तशोकान् मुनीन्

चन्दीरप्सरसोऽवितुं च कपटादिन्दीवराक्षीहरम् ।

तं दीनकथनं निहत्य करुणास्यन्दीक्षणोऽरिं विभुः

शं दीर्घं पुनरात्तराज्यभरणानन्दी विधत्तां स वः ॥

लङ्केशासुनिवर्द्धणं युधि निरातङ्केन्द्रमुख्यस्तुतं

कङ्केऽप्यादितवन्धुभावमधुरं तं केशयान्याकृतिम् ।

सङ्केतावसयीकृतं गुणगुणैः पङ्केरुहाक्षं कुतः

शङ्के नीरधिरोधिनं हृदि सदाहं केतयामि प्रभुम् ॥

तुङ्गश्रीरधुनन्दनाद्घनिनलिनासङ्गस्फुरत्सौभगां

चन्द्रप्रामसरा वहन्तु हृदि भूरङ्गस्थलोद्भासिनः ।

त्यङ्गद्वाग्गातिगौरयेण कविमातङ्गस्य विद्वन्मनो-

भृङ्गप्रीतिनिबन्धिनीमिह मद्दालिङ्गस्य सूक्ष्मजम् ॥

॥ आचार्यपञ्चरत्नम् ॥

साम्रां किमस्ति गतिरत्र सुदुर्विदग्धे-

प्वर्थैः स्थिरा प्रकृतिरेव कथं निगृह्या ।

भेदेन शिक्षणरतेरनृजुः प्रकारो

दण्डं गुरुर्दमयितुं तदिहामहीनः ॥ १ ॥

कामं दधातु स मूढः शितिकण्ठशर्व-

भूतेशफालनयनाद्यभिधानवर्गम् ।

लोकान् विनेतुमिह दण्डमृदेक एव

घत्ते गुरुः पशुपतित्वमनन्यगामि ॥ २ ॥

शूली कपालमृदमर्त्यधुनीवतंसः

कृत्ति दधत्स जगतां सुकृतैः किमेवम् ।

लेशेन धेपपरिपृत्तिवशात्सदण्ड-

रुद्राक्षदामफलशाम्भुरुपायवासाः ॥

साधारणे स्मरजयेऽप्यनुभावतार-
 तम्यं ब्रवीति रत्न साधनसंभ्रमादि ।
 वैश्वानराश्विमाहिमा स्तुतिमर्हतीश-
 पक्षे गुरुस्तु मनसैव ददाह कामम् ॥

स्मरारिः सर्वज्ञः पशुपतिरसौ यद्यपि वृषं
 समारूढः साक्षाद्भर इव शिवासक्तहृदयः ।
 न भीमो न श्याणुर्न च विषमदृष्टिर्न च नटो
 न चाप्युग्रः शूली न च न विषकण्ठो मम गुरुः ॥

॥ ग्रन्थसमुच्चयपञ्चकम् ॥

पुञ्जीभूतप्रभावं कृतमिव कलिना मूर्खमौल्यभाज।

प्रस्तालोकेऽपि लोके कचन समुपलभ्यार्यधुर्याभिगुप्तिम् ।

विज्ञानज्ञानचर्चारसमुत्पन्नविविधश्रीमदुन्मेषपोष-

स्फोटोन्नोतप्रपञ्चं भजत समुदितं भारतीरत्नकोशम् ॥ १ ॥

अत्रामी संवदन्ति श्रुतिषु मधुमुचः पुस्तकन्यस्तरूपा

नृणां सन्दर्शयन्ति व्यपगततिमिरं मार्गमेने महान्तः ।

धिन्वन्त्याक्षापयन्ति प्रकटमुपदिशन्त्युन्नयन्ति प्रलोभ्य

प्रेक्षावन्तोऽनुवृत्तिं दधति जनिमतां भव्यहेतोर्विभिन्नाम् ॥

अयं सरससाहितीनयमुधाविवर्षी विधुः

पयोनिधिरयं मगीगमकनद्रभीराशयः ।

अयं त्रिदिवनिष्कुटः स्मृतिवशादभीष्टप्रदः

प्रपन्थशतविस्तरो विजयते प्रपञ्चोऽपरः ॥ २ ॥

पूतः सङ्घात एष व्यतिकरितादिशां सत्प्रबन्धप्रपञ्चो-
 दश्चद्वैरिश्चधाम्नाममृतपदजुषामात्मनिष्यन्दशेषः ।
 त्वङ्गत्काव्योर्मिमालः प्रकटितनिगमोदग्रशैलेन्द्रकूटो
 व्याकीर्णाध्यात्मतत्त्वप्रचुरमणिगणो वर्धते वार्धिकल्पः ॥४॥

नवं सदा स्वर्वनितावयोव-
 न्नित्यं धनेशो निधिवच्च पूर्णम् ।
 अदृष्टपर्यायमशेषशेषि
 ज्ञानं निषेवध्वममुं विगाह्य ॥ ५ ॥

॥ कालिदासप्रशस्तिः ॥

वागर्थसंप्रयोग-

प्रपञ्चधात्रे नमोऽस्तु बहुयशसे ।

वागर्थप्रतिपत्त्यै

कविकुलककुदाय कालिदासाय ॥ १ ॥

पुराणमित्येव न साधु सर्वं

न चापि काव्यं नवमित्यवद्यम् ।

सन्तः परीक्ष्यैतदुदाहरन्ति

न कालिदासादपरः कवीन्द्रः ॥ २ ॥

प्रभामहत्या शिखयेव दीप-

स्त्रिमार्गयेव त्रिदिबस्य मार्गः ।

श्रीकालिदासस्य गिरा कवीन्दो-

र्जगन्ति पूतानि च भूषितानि ॥ ३ ॥

अनाघ्रातं पुष्पं किसलयमलूनं कररुद्धै-

रत्नाविद्धं रत्नं मधु नवमनास्वादितरसम् ।

अलण्डं पुण्यानां फलमिव च यत्काव्यमनघं

न पर्याप्तां तृप्तिं भजति भजमानः सहृदयः ॥ ४ ॥

यस्य खलु बाङ्गयनटी-
 चतुरिमसर्वस्वमनुषुभूपूणाम् ।
 बलवदपि शिक्षिताना-
 मात्मन्यप्रत्ययं चेतः ॥ ५ ॥

रोमाञ्चिताङ्गाः स्तिमिताश्रुनेत्रा
 मिथः प्रसङ्गेषु विसर्पिणीभिः ।
 यस्यार्थयुक्तं कविराजशब्दं
 शंसन्ति सारस्यकथाभिरार्याः ॥ ६ ॥

काव्यानि यस्य मधुराणि निशम्य सन्त-
 स्तच्चातुरीपरिणमत्प्रकृतिप्रबोधाः ।
 भावस्थिरं सुरमखण्डमनुस्मरन्तः
 पर्युत्सुका इव भवन्ति किमप्यकाण्डे ॥ ७ ॥

आविर्भूतिरमुष्य नूनमभवद्वाणीविपद्बीगुणा-
 दिन्दोर्वा परिपीडितस्मरघनुःस्यन्दानुषन्धाय वा ।
 वेदाभ्यासजडः कथं नु कविताव्यावृत्तकौतूहलो
 निर्मातुं प्रभवेद्रसोर्मिलगिरं श्रीकालिदासं विधिः ॥

तां तामवस्थां प्रतिपद्यमानं

स्थितं रसान् व्याप्य नवप्रभेदान् ।

औचित्यमस्यानवधारणीय-

मीदृक्तया कर्तुरियत्तया वा ॥ ९ ॥

माधो मत्ताद्विरदगमनो भारविर्भावितार्थः

श्रीकण्ठाख्यो सुरजमधुरः प्राज्यवर्षी स वाणः ।

सौशब्देन्दोरुदयशिखरी प्रासशौण्डेपु दण्डी

हन्तैकास्मिन् कचिदपि न ते सौम्य, सादृश्यमस्ति ॥

प्रवर्ततां प्रकृतिहिताय पार्थिवः

सरस्वतो श्रुतिमदती महीयताम् ।

ममापि च प्रभवतु कालिदासयाह-

निषेवणात् सदृदयसार्वभौमता ॥ ११ ॥

प्रशस्तिः कालिदासस्य कविर्हारमणेरियम् ।

रचिता कविदिम्भेन श्रीमहालिङ्गशर्मणा ॥ १२ ॥

॥ जार्जपञ्चकम् ॥

उन्मुक्तो निखिलामयैरुपचितः सर्वैः सदाशंसनैः

पृथ्वीभृत्प्रतिपन्नपादपतनः सर्वत्र निर्वारणः ।

दिक्षु प्रोद्धतदुर्जनान्धतमसप्रक्षोभदक्षोदयः

श्रीमान् पञ्चमजार्ज एष महसां राशिर्भुवि द्योतताम् ॥

यामान् पद्दिवसस्य निष्प्रतिहृतिर्नित्योदयश्रीयुतः

पाताले वसुधातले दिवि च वा यः स्वौजसा दीप्यते ।

साकं यः सुमनोगणैः कुवलयं धत्ते विकासान्वितं

श्रीमान् जार्जमहीश्वरो विजयतां तेजोभिरकांतिगः ॥

भासो यस्य विलङ्घयन्ति जलधिं क्षुब्धोर्मिमालं घला-

दाक्रामन्ति महीध्रमौलिमुकुटांस्त्वङ्गन्ति तारापथे ।

नौकाधूमरयाम्बरप्रवहणस्वाधीनशक्तित्रयः

श्रीमान् जार्जसहस्रभानुरवनायव्याहतो दीव्यतु ॥

एकस्मिन् समुदित्वरे शुतिनिधौ यस्मिन् प्रहर्षेत्विपो
 गृह्यन्ते पृथिवीमृतो न वचसाप्यत्रेतरे स्तल्पका ।
 पाश्चात्योदयमागपि प्रतिनिधिप्रत्यूहपूर्वायन
 श्रीमानेप समेधता दिनमणिर्जार्जस्तुरीयोत्तर ॥

दुष्कालव्यतिपद्गदुर्गतधिया सरम्भदुर्गाटवी-
 दाबोद्धामसमीरणत्रतचणो धर्मव्यवस्थोद्यत ।
 आर्ये वर्त्मनि वर्तयन् मुनमिमामार्यान्वयाधिष्ठिता
 श्रीमाञ्जार्जनृपोऽनतात्प्रशमिताबाधा समा शाश्वती ॥

॥ नासिकापञ्चकम् ॥

पातालभूतमुरगर्तमुपर्युदग्रा

घोणा चकास्ति तव मेरुतटीसमाभा ।

या केतनं समुचितं सुमनोऽधिवास-

प्राप्त्यै च यामभिगतौ नयने रवीन्दू ॥ १ ॥

एषा नु सेतुसरणिर्मुग्गकान्तिपूरे

वक्त्राख्यदेवकुलगोपुरसंहतिर्नु ।

आसेरगोचितविहारगृहं नु नाकु-

र्घाणाप्रवालसरला नृप, नासिका ते ॥ २ ॥

अधो विधायाक्षिदिनेशचन्द्रा-

बुज्जम्भणं विन्ध्यगिरिर्वितन्वन् ।

नासाभिधो भाति तमासुचूर्ण-

र्यश्चूपितैः शंसति धातुमत्ताम् ॥ ३ ॥

मरुस्थलं फालदेश. इमंशुमुष्टिस्तु काननम् ।
मानदण्डोऽनयोर्मध्ये नासावशो निवेशितः ॥ ४ ॥

नयविशदधियस्ते नासिकेयं पृथक्कं
प्रथयति समुद्रप्रा शशुमित्राख्यदृष्टयोः ।
मुग्धमसिलमभिव्याप्योजिहानेव भान्ती
पिशुनयति च कीर्तिं ब्रह्मकोशेऽप्यमान्तीम् ॥ ५ ॥

॥ कौण्डिन्य गीतम् ॥

चिन्ता नास्ति किल, तेषां चिन्ता नास्ति किल ;

परगृहभोजनपरितुष्टानां
नित्यातिथ्योत्सवनिष्ठानाम् ॥ १ ॥

कालत्रयविरतोयोगानां
किञ्च समेतामितभोगानाम् ॥ २ ॥

गृहमेधिनिमन्त्रणचित्तानां
पङ्कसभरिताशनमत्तानाम् ॥ ३ ॥

॥ सुभाषितानि ॥

चासस्थानेषु सज्जन्तः कुतोऽप्यनुमुखातां गताः ।
इषीकाकुसुमायन्ते दुर्जना मर्मवेधिनः ॥ १ ॥

लोके कूटपराः खलाः कलहिनश्चण्डा असूयालुवो
दुर्व्याहारपरापवादनिरता मिथ्याविवादोल्बणाः ।
किं नासन्नधमाः पुरा विकरणाश्चौराः कृतघ्नाश्च वा
सन्त्येते विदिताः स्वरूपविभवैः काले पराले मम ॥७

निस्त्रिशं च मनुष्यं च ग्रहीतुं भुवि जानतः ।
अस्ति साधनसंपत्तिरन्यथात्वे विपर्ययः ॥ ३ ॥

गुणानामगुणीकारिदोषाणामुपबृंहणैः ।
परीवादैर्वचःक्रौर्यैर्न शत्रुर्यदि कैः परैः ॥ ४ ॥

मर्मणां गोपनहेतुः संमतप्रापणैर्मियः ।
पुरः पथ्यानुसन्धानेन बन्धुर्यदि कैः परैः ॥ ५ ॥

आत्मोत्कर्षपरापवादनिरतं मिथ्याप्रपञ्चं स्फुर-
द्दीर्जन्यं विषवर्षिं तुच्छममिताहंकारविष्फूर्जितम् ।
सद्विद्रावणमार्तिदं छलशतव्यामोहकार्युद्भूतं
न श्लिष्टं न विचारद्वयमशुभं संभाषणं दुर्द्वेदाम् ॥८

आत्मोत्कर्षपरापवादविधुरं तत्त्वावमर्शि प्रियं
 सौजन्यामृतवर्षि पथ्यमकृताहंकारलेशग्रहम् ।
 दुर्वाचां दमनं मनोलयकरं गम्भीरमव्याहतं
 श्लिष्टं सुष्ठु यथोचितं सुमनसां मंभापण श्रीकरम् ॥

अन्विष्यन् परममं चिन्तयति यद्दुर्यन्त्रणां दुर्जन-
 स्तद्वन्नः खलु दुःखसंवरणमप्याक्षिप्य साधुः शुभम् ।
 दूरोत्प्रेक्षितमप्रयाचितमनुद्वाट्यैव तावप्युमा-
 वारात् प्रापयतः क्रियां स्वसदृशीं सेदाय मोदाय वा ॥

आक्रान्तौ मदमूर्छनासु च करी लौल्येऽथ मुक्तो वृषः
 स्वश्लाघापरिघोषणासु विकटाटोपक्रमे कुक्कुटः ।
 रम्याणां च विलोपने वनमृगो व्याघ्रश्च हिंसारुचौ
 क्रद्धः श्वा भपणे भयावहतया व्यालः स लोके खलः ॥

क्षोषव्यक्तिषु सा खलस्य पटुता येषां गुणारोपणे
 जन्तोरापदि धोदसवः स बुधियो येषां मुग्धे प्राणिनाम् ।
 मूर्खस्योद्धरता दुरुक्तिषु च सा येषामृतोद्धोषणे
 शश्वत्तान् विरलान्नमामि जगतः क्षेमकरान् सज्जनान् ॥

आनन्दनं शशिनमात्मकलाफलापै-

राविःफलङ्कमुपकल्पयता विधात्रा ।

सर्गक्रियासरसकौशललब्धमूला

मन्ये मनाङ्गलिनिता निजकीर्तिरेव ॥ ११ ॥

आशासु तामसमपोहति सद्गणाना-

मप्रेसरोऽपि च दधाति कलाः समस्ताः ।

व्यक्तं विभर्ति हृदये च कलङ्कमिन्दुः

सर्वः स्फुटेऽपि निजदोषगणे न विद्वान् ॥ १२ ॥ .

किमात्मीयं लोकोत्तरमिति न मूढैरभिहितं

किमाशास्यं नृणामरुचिरममार्गाद्वृतमपि ।

कियत्प्रज्ञाभाजामपि सदसतोर्दर्शनविधा-

घमौघ्यं ह्य लोके विफल्यति मायाविलसितम् ॥

यन्निर्यन्त्रणदुर्नेयव्यवसिताः सुस्निग्धवाचः पुरो

यत्प्रापव्यवसायिनः प्रकटयन्त्यत्यन्तधर्मादरम् ।

यल्लोकस्तृणसंवृतायटनिभो मिथ्यागुणाटम्यर-

स्वज्ञानानामि फलेरिदं धृतिहरं कैशोरलीलायितम् ॥

काव्यवद्व्यवहारेऽपि व्यङ्ग्यस्यैव प्रधानता ।
रससौजन्ययोः पूर्वमद्य तद्विपरीतयोः ॥ १५ ॥

कलौ कामार्थाभ्यां चरोति वरिवस्यन्नविदित-
स्वरूपो धर्मस्तद्वितयद्वृतसाम्राज्यमहिमा ।
स्थिते देहात्मत्वे स्मरणमपवर्गस्य च कुतः
किमाश्चर्यं भिन्ना यदि निगमसेतुव्यवधयः ॥ १६ ॥

स्थानप्रभावः परपीडनाना-
मर्थोपपत्तिः कृपणाशयानाम् ।
दम्भान्वितानां महनीयतेति
ग्रीण्यत्र मे भर्माधिघट्टनानि ॥ १७ ॥

कृपणेषु धनं रत्नेषु विद्यां
फणिराजेषु मणिं रत्नौ सुवर्णम् ।
मयशम्बरदम्बरेषु भोगं
गुणिषु ग्लानिमहो विधिव्यधत्त ॥ १८ ॥

कस्य केन स्मृतो मन्तुः कः कं विक्रम्य पाधते ।
तथापि नित्यं साक्रोशो दरिद्रे प्रभवन् जनः ॥ १९ ॥

धर्मध्वजो व्याजविवर्जितेभ्यः

कृतोपकाराच्च कृतप्रबुद्धिः ।

ऋणी परित्रस्यति चोत्तमर्णात्

सदा कर्दयः स्वगृहेऽतिथिभ्यः ॥ २० ॥

प्रायो मृदौ गुणमवैति गुणं न लोकः

प्राब्रूत कः खलु शशिन्, जडधीर्जडं त्वाम् ।

आत्मभ्रमं निरवधिं त्वमधिश्चितोऽपि

नाविष्करोपि जगतः सकृदेव पृष्ठम् ॥ २१ ॥

माधुर्यं स्वदत्ते निपीडय बहुधा काण्डान् यदिक्षोर्जनो

हेमः सारमयैति कर्पणशिलापट्टे निघृष्यैव यत् ।

गन्धे दीपयेत्तऽगरं यदपि यत्तद्गोति दीप्त्यै मणिं

तत्पीडामपहाय कुत्रचिदपि प्राप्यो न तत्तद्गुणः ॥ २२ ॥

यत्कच्छ्रेषु गुणा भवन्ति विदिता लोकैरयिश्चासिभि-

स्तानुद्भासयितुं विधिर्गुणघटां विस्तारयत्यापदः ।

ते घामो गुणिनो विमर्दमभितःश्रेयस्करं मन्त्रते

यत्तेषामितरन्न जीवितफलं स्यादात्मवुष्टिर्यदि ॥ २३ ॥

सिताप्रधर्पणममंस्त निशाचरेन्द्रो
 रूपोत्तरेति ऋजुवागिति कौशिकोऽपि ।
 श्लेशांस्त्रिशङ्कुतनयस्य ससर्ज दुर्गान्
 लोकोत्तरः सल्लु गुणो बहुदुःखमूलम् ॥ २४ ॥

यथा कवीनां पदबन्धचित्रे-
 एवेवं जगत्स्रष्टुरपि प्रतीमः ।
 अशक्यनिर्भेददृढं निपीड्य
 कोष्ठेषु बन्दुं व्यसनं मनुष्यान् ॥ २५ ॥

चन्द्रः क्षयी स किल पिङ्गलदृक् कुनेरो
 मानोरनूरुरुणः स पुरःसरोऽपि ।
 पद्भुर्यमः सुरपातेः स सहस्रनेत्रो
 वेधाः स्वयं विधियशाल्लुलितैकमूर्धा ॥ २६ ॥

शीराः केचन पर्यवस्यितिजुषः कालप्रवाहे मह-
 त्यातानामवलम्बनाय ससृजुर्नावो धियोदयोतिताः ।
 दन्तैतासु निमज्जिताः कति कति ध्रुस्ता निशीर्णाः कति
 भ्रष्टाः कन्दपमाहिताः कति परन्त्यद्यापि दिष्ट्या कति ॥

ऋक्षादृक्षमनुव्रजन् हिमकरो वारान् हि पङ्क्तिंशतिं
 स्वानंशून् प्रचिचीपुरेति निखिलान् मास्येकवारं ततः
 अन्यर्तुष्वपि संभृतस्त्वमहिमा मेघोऽभिनीलां तनुं
 वर्षास्वेव समभ्रुते फलपरोपाकक्रमस्त्वीदृशः ॥ २८

कस्याभ्यन्तरसारकौतुकि मनः प्रायोऽम्बरादम्बरै-
 लोको मुह्यति पामरस्त्विति कियत्तद्विस्मयस्यास्पदम्
 तादृक्षोऽपि सरित्पतिः श्रियमदात् पीताम्बरं बिभ्रते
 क्ष्वेडाहं किल कृत्तिवाससमसावैशिष्ट्यं सर्वेश्वरम् ॥

आशाः सन्नुटिता वयो विगलितं भूयः किमाशास्यते
 कुत्सामत्सरनीरसो निजजनः सर्वत्र तिष्ठं जगत् ।
 प्रस्थानं गिरिकन्दराय यदि भोः कल्पः स एवोत्तम-
 स्तत्र प्रत्यतिष्ठते हतमिदं स्वार्थे निविष्टं वपुः ॥ ३० ॥

॥ कविहृदयम् ॥ (१)

काव्यमूलगृह्ण्यासः कालिदासेन यः कृतः ।
परिकर्मणि तस्यैव शिल्पिनस्तदनन्तराः ॥ १ ॥

हिमकरफलास्वैराह्लादाः स्फुटन्नवकेतकी-
परिमलगुणोद्दामाः स्थायद्विसाङ्गुरकोमलाः ।
अविरलगलन्माध्वीस्याद्याश्चमत्कृतफामिनी-
ललितसुभगा धिन्वन्तु त्वां महाकविसूक्तयः ॥ २ ॥

अयं सरससाहितीनवसुधाविवर्षी विधुः
पयोनिधिरयं मणीगणकनद्रभीराशयः ।
अयं गगनवद्विभुः पवनरत्परिभ्राम्यति
प्रपश्यति नभस्सदां गण इवानिशं सत्कविः ॥ ३ ॥

औचित्यनिधिरव्यक्तदुःखलो व्यङ्ग्यजीवितः ।
अवधारितसर्वोर्वीसारधीरः कविः कविः ॥ ४ ॥

माधुर्यं पदगुम्फने श्रुतिमतां सारल्यमर्थोदये
सन्दर्भे रसमेदुरत्यमयं च व्यङ्ग्यान्तरस्फूर्तयः ।
सर्वाङ्गेष्वपि सौष्ठवं नयनं काव्यस्य भव्यैर्गुणै-
रेतैर्जीवफलां कृती कविषुने यः कोऽपि योक्तुं क्षमः ॥

विवेक्तुं सन्दर्भं विविधरसपोषक्षमममुं
 परिष्कृतुं दिव्यप्रतिफलजुषा प्रातिभट्टशा ।
 निबन्धुं वाग्गुम्फैः सरसमधुरैस्तत्सुविहितं
 शतेषु स्यादेकः कविरथ सहस्रेषु रसिकः ॥ ६ ॥

ताराशीलपरीक्षकः किमखिलो वेलोपलक्षी जनः
 सर्वः सिन्धुतरो निमज्जति जले किं मौक्तिकादित्सया ।
 वेत्ति स्वर्णशिराधरां किमु धरां सर्वोऽपि तामाश्रितः
 कः काव्यं न पठत्यमुष्य हृदयग्राही स कोऽप्यर्चुदे ॥

अम्लं येन विकार्यते सुमधुरं येनेक्ष्वो वेणवो
 नागेन्द्रा अपि शुक्तयोऽपि च चिरान्मुक्ताफलं विध्रति ।
 इह्नाला अपि येन निर्झरपयःपीडागमाद्वञ्चतां
 देवत्वं नरकीटकोऽपि भजते पाकाय तस्मै नमः ॥

पारं गतो भव कलास्वलिलास्वपीति
 सानुग्रहं पिष्टापितामहपूज्यपादाः ।
 मामस्पृशन्निगमबोधवदान्यमुद्रा-
 धन्येन पाणिकमलेन शिशुं शयानम् ॥ ९ ॥

॥ कविहृदयम् ॥ (२)

कस्यार्थं कवितारसेन तृपित कश्चित् किमेन पित्रे
 दद्यासेवनत कृश किमपर किं सेवितेनैव वा ।
 गन्धर्वालयगोपुराग्रगणना सेय स्थलीशायिभि
 स्तस्यैर्वा क्रियतामल परिकरै कृत्याकुलाना पुर ॥ १ ॥

अभ्यर्हणासु दयतेऽनृतमास्तृणोति
 नस्तकन्धसहतिषु लघ्वशनानि भुङ्क्ते ।
 वातप्रमीरिव जयी भुवि नम्रमीति
 कस्त निरुध्य कविता श्रयसि प्रसिञ्चेत् ॥ २ ॥

नार्याचीनगुणाभिर्भर्शसरस प्राय प्रधानो जन
 काव्य कालक्षरप्रपातसहमिनास्ते कुत प्रत्यय ।
 भूयोजन्मानि निष्ठितेऽपि यशसि स्यात् प्रत्यभिज्ञा नु वा
 व्यर्थं मत्कविते विलोभयसि मा सारस्यमातन्वती ॥ ३ ॥

मामहाय सरस्वतीप्रणयिनं क्रोधादतिक्रामति

श्रीरुन्मध्य हसन्तिकां प्रतिगृहं व्यङ्क्तुं व्यलीकं मयि ।

आर्या मेऽथ पितृष्वसा विदशनैराप्तोपदेशक्रमैः

प्रेयस्यामशने जनश्रुतिषु च प्रम्लापयत्यादरम् ॥ ४ ॥

मधुरेव तवर्तुषु प्रसूने-

ष्वपि चूतः पिक, पञ्चमं स्वरेषु ।

कविरस्मि च सारदृक् प्रपञ्चे

परपुष्टौ विधिरीर्ष्यितो व्यधान्नौ ॥ ५ ॥

व्यङ्ग्यामृतं पिबति सादति शब्दराशिं

गृह्णात्यलंकृतिशतं सरसोपदंशम् ।

सन्दर्भसारमवलेढि कविः प्रपञ्चे

स्वर्गे महान् भुवि परिभ्रमति क्षुधार्तः ॥ ६ ॥

अम्भो घहत्प्रतिहतं भवति प्रपृद्ध-

मद्गारराशिरानिलोपहतः समिन्धे ।

दन्मेपमुज्ज्वलधियामुपरोद्धुमेते

शक्ष्यन्ति किं भग्नपरिश्रमजा विपाकाः ॥ ७ ॥

॥ कविहृदयम् ॥ (३)

कविरात्मानमुद्धृत्य भवमूपप्रतापितम् ।
 द्रव्यभूतमुपादत्ते काव्यवर्त्मनि सान्द्रितम् ॥ १ ॥

मनोबुद्धोन्द्रियप्रामचिन्मात्रव्यवहारवत् ।
 तत्काव्यं भिद्यते नाना कर्तृताद्रूप्यमुद्रितम् ॥ २ ॥

काव्यस्यात्मा कवेरात्मा प्रतिविम्बाश्रयेर्नयैः ।
 स यादृशस्तादृशोऽसौ तदर्घेषु च सो भिदा ॥ ३ ॥

काव्ये सद्दयाः कामं कवेरात्मनि भावुकाः ।
 तस्य रस्यत्वमेवात्र पृथक्केनोपपाद्यते ॥ ४ ॥

अनुप्रविशति स्येच्छावशात् संसिद्धवापयिः ।
 शरीरं याद्वयाभिर्यं कल्पान्तेष्वप्यभङ्गुरम् ॥ ५ ॥

॥ कविहृदयम् ॥ (४)

काले ह्यर्वाचीनपरे प्रतनादरमन्यरे ।

कीदृशी संस्कृता वाणी कीदृशोऽभिनवः कविः ॥ १ ॥

विरलेष्वपि गीर्वाणवाणीसौन्दर्यसाक्षिषु ।

कृतात्मा कोऽपि कुत्रापि भवेदित्येव नः श्रमः ॥ २ ॥

अर्हदर्हणयोर्लोके समवायो न दृश्यते ।

तथापि विपुलाशंसः स स किन्न प्रवर्तते ॥ ३ ॥

अनीदृशेषु रतिमात्रात्र रज्येत कर्हिचित् ।

ईदृशप्रणयी नाम तुष्येद्गुणलवैरपि ॥ ४ ॥

इह कौतुकिर्नो रलात्मनां

न तु दृष्टिं प्रतिपेदुमस्म्यलम् ।

रसभावविदां परं कृते-

नयनाप्यायनमर्ध्यते मया ॥ ५ ॥

यस्याराधनमात्रेणाप्यन्ततो मम निर्वृतिः ।

फलावष्टाधिने तस्मै कस्मैचन नमो नमः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्भरद्वाजकुलतिलकश्रीमदप्पय्यदीक्षितेन्द्रवंश-
मुक्ताफलानां महामहोपाध्याय राजुशास्त्र्याख्या-
विरच्यत श्रीत्यागराजमखिराजानां प्रपौत्रेण,
महोपदेशक-शास्त्ररत्नाकरादि-विरुदाञ्चित-
श्रीयज्ञस्वामिशशिचर्याणामात्मजेन,
श्रीमन्महालिङ्गकविना
प्रणीतायां काव्यकिङ्किणीमालायां
प्रथमो गुम्फः समाप्तः

॥ शुभमस्तु ॥

APPENDIX A

POEMS WHICH ARE TRANSLATIONS.

प्रेयसीस्मृतिः	[P 24]	Shakespeare's Sonnet No 29.
विरहिवैकल्यम्	[P 26]	Shakespeare's Sonnet No 73
प्रभातवेला	[P 37]	Wordsworth's Sonnet beginning with, "Earth has nothing more fair to show"
अम्बुवाहः	[P 40]	Shelley's "The Cloud"
ययोऽधिरोदनिभेणका	[P 61]	Shakespeare's As You Like It Act II, sc vii, ll 139 to 166
जीवयात्रा	[P 63]	Shakespeare's Macbeth Act V, sc v, ll 19 to 28
जीवनजुगुप्सा	[P 63]	Shakespeare's Hamlet Act III, sc i, ll 66 to 82.
आत्मोपदेशः	[P 64]	Shakespeare's Hamlet Act I, sc. iii ll 59 to 80
ज्ञानसेनस्य चित्रार्णवमहोदय प्रति लेखः	[P 65]	Dr Johnson's Letter to Lord Chesterfield.
यूतपरनिवेदः	[P 67]	The Rg veda Mandala X, Hymn 34

APPENDIX B

A NOTE ON THE SONG-POEMS

Page 3 गणेशगीतम् Rāga "Īśamanōhari", Tāla: "Ādi" Metre odd quarters contain 10 syllables and even quarters 7 syllables May be scanned by Ganas thus:—स. न. ज. ल. } The yati falls after the 5th
स. स. ग. } syllable in the odd quarters

Pages 4—5. पञ्चसूत्रभूषणम् Rāga "Punnāgavarāli" Tāla: "Ādi" Several other strains also will be found suitable. Metre. Bhujanga-prayāta

Page 6, शिवपञ्चनामरम् Rāga "Jāñjūti" ; Tāla: "Rūpakam" Metre: पञ्चनामरम्. Each quarter contains 18 syllables and the yati falls after the 10th syllable. May be scanned by Ganas thus - र. स. ज. ज. भ. र.

Page 6 शिवनमस्कारः Rāga "Kamās", Tāla: "Rūpakam" Metre there are 15 syllables in a half, among which every odd syllable is long and every even syllable is short

Page 7 शिवगीतम् Rāga "Jāñjūti" and "Śrī-rāga," Tāla "Ādi" Metre the first three quarters have 11 syllables each, with a break after the seventh, and the fourth has only 4 syllables (In stanza 4, line 2, read धिताङ्क instead of भितोत्तङ्ग)

Page 8 शम्भुस्तुतिः Raga Hindustāni tune,
(like Dara Tillana) Tāla "Adi "

Page 9 शारदागीतम् Raga "Sindhu Bhairavi"
or "Pilu", Tāla "Ādi "

Page 10 जन्मभूमिप्रशस्ति. Raga "Jāñjūti",
"Darbar", "Asaveri", "Nīlambari", "Byag",
"Kamas", etc Tala 'Adi' Metre each quarter
contains 8 syllables, the first two are always short

Pages 11 12 नायिकाप्रणय. Rāga "Kamas",
Tala "Triputa" May be sung in 'Yadukula-
Kāmbhoji" also

Pages 22 23 जलदमालिनी Rāga "Pilu", Tāla
"Rūpakam" May be sung in 'Sindhu-Bhairavi,"
Sahāna, Atana, etc, Metre the odd quarters contain
12 syllables, and even quarters 6 syllables The
Gana scheme may be taken to be generally भ न भ भ }
त स }

But in Stanza V, in the second half it is found to be
भ न त न }
त स }

Pages 27 29 राघवविलाप Raga "Pilu", Tala
"Ādi" May be sung in several other tunes also
Metre the odd quarters contain 16 Matras and the
even quarters 14 Matras

Page 30 श्रीकृष्णलोगातिम् Raga "Sindhu
Bhairavi", Tala 'Cap'

Pages 31-34, स्थाणुपरिदेवनम् Rāga: "Nādanāma-kriyā"; Tāla: "Rūpakam." May be sung in several other tunes also. Metre: the odd quarters contain 8 syllables, and the even, 11 syllables falling into the Gaṇa scheme:-

त, त, ग, ग,	}
त, त, त, ग, ग,	

Pages 38-39, जलदागमः This is a manipulation of the above-defined metre with a provision for five feet. May be sung in "Kedāra"; "Rūpakam."

Page 89. कौण्डिन्यगीतम् Rāga: "Navarīos"; Tāla: "Ādi."

APPENDIX C

PATRONS AND PARTICULARS OF THEIR CONTRIBUTIONS

His Holiness the Jagadguru Śrī Śankaracarya
nakotī Pitha Camp at

Contributions to the *Ānukīrti nāṣṭa* : proposed
to be floated will be acknowledged with thanks

12-3 1934

Y Mahāśaṣṭri

APPENDIX D

WORKS THE PUBLICATION OF WHICH WILL BE TAKEN UP NEXT:

1. व्याजोक्तिरत्नावली A series of *Anyāpadeśā*.
verses with Introduction, Translation and Notes in
English.
- 2 वनलता A lyrical poem, with a love theme,
in five cantos
3. प्रतिराजसूयम् A drama in seven Acts with an
Introduction
- 4 मणिमाला Longer poems—a collection
- 5 पुष्पोपहारः A collection of devotional poems.